

BUITEN

9^E JAARGANG N^O. 50.

ZATERDAG 11 DECEMBER 1915.

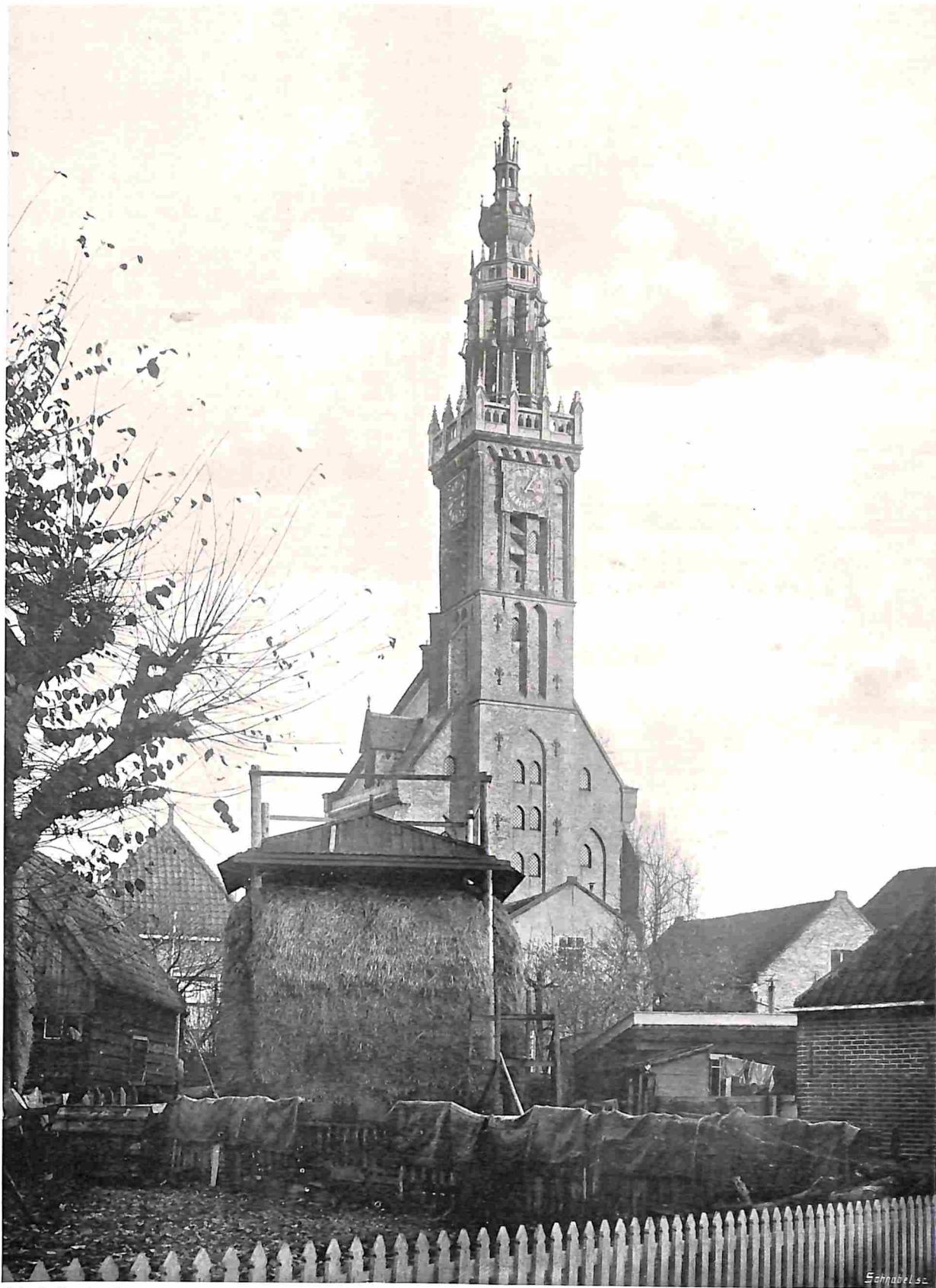

Foto C. Steenbergh.

GEZICHT OP DEN TOREN DER VOORMALIGE L.-VROUWE- OF KLEINE KERK TE EDAM.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES

INHOUD:

GEZICHT OP DEN TOREN DER VOORMALIGE L.-VROUWE-OF KLEINE KERK TE EDAM. ILLUSTRATIE	BLZ. 589
DE BLAUWE MUUR, UIT HET ENGELSCHE VAN RICHARD WASHBURN CHILD (19)	590
HAARLEM'S BROUWERIJEN, DOOR G. J. BETTINK, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 592—596
KINDEREN DER VRIJHEID, DOOR H. E. KUYLMAN	BLZ. 594
SPIJKERBOOMEN, DOOR F. W. DRIJVER	596
DE GEBREKIGE, UIT HET FRANSCH VAN GUY DE MAUPASSANT, VERTAALD DOOR FREE HART	597
NELKE, (GEDICHT), DOOR J. VAN ROSSEM	598
TUINSIERKUNST IN DE 18DE EEUW, (SLOT), DOOR R. V. O., GEÏLLUSTREERD	BLZ. 597—598
ST. OLOF, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 599
ZEEER KORTE OORLOGSVERHALEN, DOOR G.	600
NAJAAR BIJ DE RUÏNE GRUBBENVORST. ILLUSTRATIE	600
JEUGD (GEDICHT), DOOR JAN J. ZELDENTHUIS	600

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

DE BLAUWE MUUR.

Uit het Engelsch van

(19) RICHARD WASHBURN CHILD

(Geautoriseerde vertaling).

VIERDE BOEK.

II. HET HUIS AAN DE RIVIER.

DIKWIJLS kon mevrouw Colfax zoo voor haar raam zitten dat neerzag op de helling, die naar de rivier afliep, met Juliana op haar schoot, en kijken naar de smeltende sneeuw, of, later, naar de eerste groene sprietjes, die te voorschijn kwamen op de weilanden tusschen de twee fabrieken aan weerskanten van de vallei, en dan merkte ik op hoe moe en afgemat ze er uitzag, hoewel haar gezicht een en al glimlach werd als ze de stem van den Rechter hoorde, als hij thuis kwam.

En eindelijk kwam er een nacht die ik me nog goed herinner. De maan was zoowat vol in de eerste dagen van April, maar er was wind gekomen en een massa wolken joegen langs de lucht. Het zal zoowat tien uur geweest zijn — even nadat ik naar bed was gegaan — toen ik hoorde gillen — vreeselijk akelig gillen. En ik dacht dat het 't gillen van een vrouw was. Ik vloog het bed uit, gooide het raam open en probeerde door het donker naar de rivier te kijken. Een paar maal hoorde ik iets in het water spartelen, en toen werd alles stil — stil als het graf.

U weet hoe iemand zich voelt als hij op die manier uit zijn slaap wordt gewekt. Hoewel er een warme wind woei, en hoewel ik niet bang ben uitgevallen, stond ik te beven als een blad aan een boom. Ik had wel een paar minuten noodig om 't idee kwijt te raken dat er iemand gesneden was van 't eene oor tot 't andere. Toen herinnerde ik me dat ze me verteld hadden dat er op de rivier boven den eersten dam vaak rumoerige lui roeiden als het warmer werd, en toen ik luisterde en verder niemand in huis op hoorde, begon ik te denken dat ik in mijn slaperigheid de geluiden misschien wat overdreven had. En net toen ik het raam weer dicht wou doen, schoof er een wolk voor de maan vandaan en een paar seconden lang werd de helling en ook het terrein achter de stal en tusschen de knoestige appelboomen helder beschenen. Tusschen de boomen rustten een massa zonderlinge schaduwen, maar geen een die zoo vreemd was als één die ik zag.

Die eene schaduw verschilde van de anderen, want ze was niet onbewegelijk, maar stond nu eens stil en bewoog zich dan weer als een krab over het gras — nu eens recht op als een mensch en dan weer op handen en voeten, net als een dier. Eindelijk stond ze weer op, en liep vlug van boom tot boom, zigzagsgewijze. Toen zag ik dat 't een man was, maar ik kon me niet herinneren waar

ik ooit zoo'n gestalte gezien had. Toen gleed er een wolk voor de maan en was het weer pikdonker.

U kunt wel begrijpen dat ik een slapelozen nacht doorbracht. Misschien had de rechter dat gezien, want den volgenden dag kwam hij van zijn gewone morgenwandeling thuis, zag erg ernstig en verdrietig, en keek me een poosje strak aan voor hij iets tegen me zei.

„Margaret”, zei hij, „je ziet eruit, alsof je te hard werkt”. „O nee, tòch niet, meneer”, zei ik, me half schamend om hem te vertellen hoe ik geschrokken was.

„Ik ben blij dat je dat zegt”, antwoordde hij. „Ik wou je net vragen of je er misschien de volle zorg voor Juliana nog bij op je zouwt willen nemen”.

„Voor 't kind!” zei ik. „Is er dan iets niet goed met mevrouw Colfax?”

„Neen”, zeide hij een beetje opgewonden, „maar vandaag breng ik haar weg. Ik hoop dat het nog vroeg genoeg is. De dokter heeft het een heelen tijd geleden al aangeraden. Mevrouw Colfax is heel dicht bij een zenuwzinking en het kind moet nu van haar afgenomen worden en aan jouw zorgen worden toevertrouwd zoolang ze weg is”.

Ik vermoed dat ik van hem teruggedeinsd moet zijn. Ik dacht plotseling weer aan de kreten. Ik hoorde ze weer in mijn ooren weerklinken — die vreeselijke kreten — bij de rivier.

„Zoolang ze weg is!” fluisterde ik.

„Ja”, zei hij. „Wat scheelt je? Je hebt toch al wel meer over dit plan hooren spreken?”

„Maar waarom gaat 't allemaal zoo haastig? Waarom moet het zoo ineens gebeuren?”

„Ssst, niet zoo hard”, zei hij. „Je zult het nieuws gauw genoeg hooren. Daarom kan ik het je nu wel vertellen. Maar zij mag er in geen geval iets van vernemen. Er is vannacht iets vreeselijks gebeurd. — geen tweehonderd meter van dit huis. Er is een vrouw vermoord”.

„Een vrouw?” zei ik. „Wie?”

„Ze heette Mary Chalmers”, zei hij. „Ze was tooneelspeelster. Zij en haar man en hun kleine kind waren van New-York hierheen gekomen. Vanmorgen bij het aanbreken van den dag werd zij bij den dam gevonden door een van de nachtwakers van de fabriek. Er lag een omgeslagen boot dichtbij. Het kind hadden ze slapend achtergelaten in het kosthuis waar ze zoolang waren, en men had den man hooren zeggen dat hij met haar ging roeien op de rivier. Hij had veel gedronken. Hij werd gearresteerd toen hij probeerde den morgentrein te nemen, en was nog zoo dronken, dat hij enkel maar kon herhalen dat hij niet schiel kon herinneren waar hij geweest was. Hij zegt dat hij zich niet in een heeft om een advocaat gestuurd. De lijkschouwer is naar den dam. Dat is de geschiedenis, en we moeten voorkomen dat mijn vrouw er zelfs ook maar iets van vermoedt. De man zal waarschijnlijk in hechtenis gehouden worden. Het ziet er leelijk voor hem uit, en als de kwestie vóór komt, zal ze door mij behandeld worden. Mijn vrouw moet hier vandaan zoolang deze ellendige zaak duurt”.

„Heeft er ook iemand hooren gillen op de rivier gisterenavond?” vroeg ik, mij op den vinger bijtend om me goed te houden.

„O, ja, verscheiden menschen hebben hooren gillen”, zeide hij knikkend.

Ik voelde me zeer verlicht door dat antwoord, want ik zag er erg tegen op als getuige gedagvaard te worden, en in geval dat mocht gebeuren, had ik nu reeds besloten niets te vertellen, wat er ook gebeurde. „Wat men morgen ziet, en wat men gisteren niet gezien heeft, maakt de weg gemakkelijk”, zei Madame Westoke altijd, en ik dacht nu weder aan haar woorden, en tevens hoe verstandig ze waren. En toch heb ik me vaak afgevraagd, of ik, als ik hem verteld had van het wezen dat ik als een krab over het gras had zien loopen, de vreeselijke poets, die het Lot ons heeft gespeeld, niet had kunnen verijdelen.

Niettegenstaande haar zachte tegenwerpingen, werd mijn mevrouw dien middag naar den trein gebracht door den Rechter en dokter Turpin, dien ik me nog altijd herinner als een ouden dwaas, die voortdurend probeerde zijn voorhoofd af te vegen met een zijden zakdoek met een rooden rand. Een van de bureu, die rinkelde van de gitten kralen, ging met haar mee als een soort juffrouw van gezelschap naar het sanatorium in de bergen, en toen al de drukte van het vertrek en het dichtslaan van de portieren van de oude vigilante voorbij was, en je het hinneken van de huurstal-begravenispaarden niet meer hoorde, was ik alleen met Juliana en den Rechter.

Het kind lag op haar mollige, bloote ruggetje, met haar beentjes naar mij te trappen toen haar vader boven kwam.

„Is er verder nog wat uitgekomen, meneer?” zei ik.

„Het onderzoek wijst uit: „verdronken, of slagen, toegebracht door een of meerdere onbekende personen”, antwoordde hij ernstig. „John Chalmers, de man van de vermoorde vrouw, stelt zich aan als een gevangen slang — nu eens woest, dan weer kalm. Zijn advocaat heeft van alle voorbereidende maatregelen afgezien, en wij kunnen nu direct het proces aanhangig maken met een jury, wat de zaak erg vereenvoudigt”.

Tegen den middag was de stad al vol verslaggevers die met den middagtrein waren meegekomen. Vanuit de achterrampen kon je ze langs de rivier zien loopen en zien praten met een man met een rood hemd aan. En later hoorde ik, dat hij het was, die in een roeiboort was uitgegaan en den hoed van 't arme mensch had gevonden, die met z'n natte rozen en lavendel-kleurige voile

rondreef middenin een bosje biezen. 's Avonds kwamen de stadsbladen uit met volledige verslagen omtrent de actrice en hoe ze in melodrama's had gespeeld, totdat ze nu eindelijk haar afscheidsvoorstelling had gespeeld in een drama van het werkelijke leven. De eene courant zeide dat haar man een alibi zou kunnen bewijzen; een andere dat hij zich heelemaal niet herinnerde waar hij dien avond was geweest of wat hij gedaan had; en weer een andere zeide, dat men de vrouw met hem had zien kibbelen, en daarna naar een geheimzinnigen vreemde gaan, die beschreven werd als een ontzettend leelijken bultenaar. Alle drie de bladen die ik las verklaarden, dat het mysterie misschien nooit zou worden opgelost, doch dat er ieder oogenblik nieuwe bijzonderheden verwacht werden zoowel door de Rijkspolitie als door den commissaris van politie van de plaats zelve.

„Margaret”, zeide de Rechter dien avond aan het souper, terwijl ik hem bediende, „je moet met niemand over dezen moord spreken. Denk eraan dat je dienstbode bent in mijn huis. En bovendien heb ik ouderwetsche ideeën, en dus heb ik van nu af aan „de Morgenkroniek” afgezegd, zoodat hij hier niet meer besteld wordt, en verder worden er geen andere couranten hier meer bezorgd totdat het proces afgelopen is”.

„En wanneer is dat, meneer?” vroeg ik.

„Spoedig, naar ik hoop”, antwoordde hij. „Naar ik vernomen heb, heeft de advocaat-generaal vanmiddag weer besprekingen gevoerd met de politie en hij gelooft dat hij bewijzen genoeg heeft om Chalmers te hangen, en dat er geen verdere bewijzen kunnen bijgebracht worden. En om de een of andere reden heeft de verdediger ook verklaard dat hij voldaan is. Begrijp je 't nu?”

„Jawel, meneer”, zeide ik. „Dan zal er verder wel niet veel oponthoud zijn”.

„Niet veel oponthoud”, zeide hij me na, en zijn stem beefde zoodat ik haar nog nooit tevoren had hooren beven.

„Zoo'n beest!” zei ik.

„Sst”, zei hij. „Eerst moet er nog bewezen worden dat hij schuldig is. Maar als hij...”

Hier bleef hij steken, maar ik zag het licht in zijn oogen en zijn lange vingers, die hij zoo krampachtig dichtkneep, dat ze er van verbleekten, en ik wist, als hij het vonnis over John Chalmers uitsprak, hoe dit zou zijn.

Dat was het laatste wat ik hem over het geval hoorde zeggen vóór het proces voorbij was, en ik moest overloopen naar de bureu om het beetje nieuws dat ik kon bemachtigen. Op zekeren dag kwam er een verslaggever me vragen of ik op den avond dat het gebeurd was, ook een vreemde in de weilanden had zien rondloopen. Hij was een jonge man met rood haar en zomersproeten, die zijn hoed al maar eerst naar den eenen kant duwde en dan weer naar den anderen, en die eerst langs den eenen kant van een potlood dat hij in den mond hield, sprak, en dan weder langs den anderen kant, zoodat ik haast geen woord verstond van wat hij zei. Maar hij vertelde me dat hij de zaak van het begin af aan onderzocht had, en dat hij degenen was die ontdekt had, dat de man veertien dagen voor den moord het leven van zijn vrouw verzekerd had, zóó dat hij bij haar dood de premie zou krijgen, en dat hij, voor hij met haar trouwde, een anderen naam gehad had — Mortimer Cross, — en dat hij looper was geweest voor een hotel in Bermuda, en dat hij dat baantje was kwijtgeraakt, omdat hij in een booze bui een kruier aan het mes had willen steken.

„De politie heeft 't geval lang niet grondig genoeg onderzocht”, zeide hij terwijl hij met zijn groene oogen knipperde. „Ik heb meer bewijzen voor mijn blad dan de officier van justitie bij mekaar heeft kunnen krijgen. In de laatste achtenveertig uur heb ik geen vier uur geslapen”.

„Jongmensch”, zei ik, „hoeveel verdien je per week?”

Hij greinsde.

„Vijftig gulden”, zei hij.

„En doe je dat allemaal voor vijftig gulden in de week?” vroeg ik.

„Voor vijftig gulden!” zei hij. „Is dat niet genoeg?”

„Nou maar —” zei ik.

„'t Is de liefde voor 't spel zelf!” zei hij. „Maar dat begrijp je toch niet”.

„Zoo, denk je dat!” zei ik. En dagen daarna nog kwamen telkens de oude verlangens naar avontuur, naar al de kromme wegen weer in me op, en maakten me rusteloos als een vulkanisch eiland, zoodat Madame Welstoke altijd zei. En in die tijd was 't dat ik 't kind soms kon haten. Een kind van mezelf had ik kunnen liefhebben, en 't gevoel, dat dit aan iemand anders hoorde en dat ik waarschijnlijk nooit de aanraking van handjes zou voelen, die aan mij behoorden, vervolgde me, als een grijze worm, die door mijn hersens kroop. Vaak genoeg, als ik bezig was Juliana in 't badje te doen, kwamen deze gedachten in mijn booze brein op, en als ik haar aan 't afdrogen was, strooide ik de poeier zoo dik over haar roze lijfje, dat de kamer wel een korenmoelen leek. Ik wenschte dat 't proces maar begon, opdat mevrouw Colfax, die zulke lange brieven over haar kind schreef, terug kon komen, en ik stapelde menige vloek op 't hoofd van den dikken dokter omdat hij zoo'n drukte had gemaakt over haar zenuwtoestand, en haar had weggestuurd.

Ik kon niet naar het gerechtshof gaan, en toen het proces aan den gang was, kwam ik er alleen wat van te weten door praatjes en door 't lezen van de couranten op mijn eigen kamer, nadat ik naar boven was gegaan. Soms reed ik met Juliana in haar kindergewagen door de straat waarin het gerechtshof stond, en zag dan mannen met hun vingers opgeheven, alsof ze advocaten waren,

of advocaten nadeden, op de stoep van het rechtsgebouw staan, en fluisteren en lachen en praten, en den sherief, die met een blauwen das en geruiten broek aan onder den grooten olmboom op een veldstoeltje zat, als iemand in een tehuis voor Invaliden, en fabrieksmeisjes, die als getuigen moesten optreden, en die giggend verdwenen in de donkere gangen, en dan het gezoem van stemmen dat uit de open vensters klonk, en de jury, die twee aan twee liep en erg gewichtig deed, terwijl een „deputy-sheriff” met ze meegestuurd werd als ze gingen koffiedrinken in 't café Lenox. De geheimzinnige moord had een heele boel nieuwsgierige menschen uit de stad hierheen gebracht, en ik herinner me er een — een vrouw met een dubbelen onderkin en een heele boel diamanten ringen, — die oogen afdroogde, en deed alsof ze huilde.

„Waar is het rechtsgebouw?” zei ze tegen me, alsof ze 't zelf niet zien kon. „Ik was eens de intiemste vriendin van 't arme mensch”.

En zoo waren ze zowat allemaal. Natuurlijk dachten ze liever niet aan 't arme doode mensch zelf, of aan het vreeselijke van 't geval, maar dachten ze er alleen aan om gewichtig te zijn, en om iets meer te weten dan een ander. Een meisje in de stad — de dochter van een grossier in koloniale waren en een echte schoonheid, — kon de gillen van de vrouw die ze gehoord had, nadoen, en dat deed ze herhaaldelijk, omdat het haar door haar vriendinnen gevraagd werd, en zoodoende was ze zoo'n beetje een heldin en ook nog om een andere reden vonden ze haar iemand, die het de moeite waard was te kennen.

Maar de Rechter was van een heel ander maaksel. We hadden niet veel strafzaken in onze familie om 't zoo maar eens uit te drukken, en ik geloof, dat 't hem vreeselijk aanpakte, want hij was ernstig en stil aan het eten en lachte alleen maar als hij naar boven kwam om met het kind te spelen en het kleine ding met haar rond hoofdje en groote oogen op zijn knie te laten rijden.

Het duurde meer dan een week voor ze het proces tot een eind gebracht hadden. Ze hadden John Chalmers' geschiedenis willen nagaan, maar hij wou er zelf niets over uitlaten, en zijn verleden was een mysterie, en zij, die het geval bespraken, dachten dat dat tegen hem zou getuigen. Feitelijk iedereen zei, dat hij schuldig was. Hij had het leven van zijn vrouw tot een hel gemaakt; hij was een dronkaard, die vaak heel heftig kon zijn; hij had haar gevraagd mee op de rivier te gaan roeien in een tijd dat het nog heel koud was; er waren sporen van bloed en geweld aan haar hoofd; zij had gegild; hij was een goed zwemmer; hij had zichzelf gered en haar niet, en hij had geprobeerd uit de stad te ontvluchten zonder haar dood aan te geven. Weliswaar had hij kunnen bewijzen dat hij veel gedronken had, en dat hij, toen hij uit het water kwam, flauw gevallen was, en toen hij weer bijgekomen was, een slaperigen melkman gevraagd had waar het politie-bureau was, en dat hem bij vergissing den weg naar het station gewezen was. Volgens zijn eigen zeggen was de boot omgeslagen toen de maan achter een wolk zat, en had hij zijn vrouw niet meer gezien na haar eerste worsteling in het water. Maar de menschen lachten om dit verhaal, en wat mezelf aangaat, ik vroeg me af, wie het wezen toch kon zijn, dat ik in den boomgaard van den eenen boom naar den anderen had zien loopen als een verschrikten aap. Weinig vermoedend wat er gebeuren zou, vroeg ik me af, of ik John Chalmers, de beschuldigde, nog ooit te zien zou krijgen vóór zijn vonnis aan hem voltrokken was.

Ik had nooit gedacht dat hij vrijgesproken zou worden, vóór de Rechter om zes uur 's avonds thuis kwam om te eten en me vertelde, dat de jury nu al drie uur lang aan 't beraadslagen was over de zaak. Hoe goed herinner ik me nog de lange stralen van de zon, die schuin over de helling vielen, het gezang van de wilde vogels die in de boomen langs onze stoffige straten waren geslopen, en hoe ik ineens dacht, dat de wereld te mooi is om bezwadderd te worden door den haat van kleine menschjes, wier lust al even weinig belangrijk is als de lust van de rupsen, die bezig waren de groene bladeren op te eten. Maar ik zag den haat van de menschen weerkaatst op het gezicht van den Rechter.

„Maar ze zullen hem toch niet laten gaan, meneer?” zei ik.

Hij schudde enkel het hoofd, en later ging hij uit, zonder ook maar eenmaal naar de baby te vragen, en toen ik het hek hoorde dichtslaan, wist ik dat de zaken niet gegaan waren zoodat ze moesten in 't gerechtsgebouw.

Om acht uur dien avond stond ik in de portiek, toen er een man naar de schutting kwam rennen, bijna van een fiets aftuimelde, over het hek heensprong en over het gras op me toe kwam hollen.

„Heb je 'n telefoon?” zei hij.

„Jawel”, zei ik, doodelijk verschrikt.

„Geef me 'n lucifer”, zei hij. „Ik moét 'n cigaret rooken. Wacht, hier heb ik zelf al 'n lucifer”.

Hij stak hem aan, en bij het licht zag ik dat het de roodharige verslaggever was, en zijn groene oogen lichtten weer.

Voor ik hem kon tegenhouden, liep hij me voorbij, zoo naar de studeerkamer van den Rechter en stond al bij de telefoon.

„Een lijn!” hijgde hij. „Ik moet New-York hebben”.

Hij beet op zijn cigarette als een wild dier, en er vielen vonken en asch op het kleed.

„Neem me niet kwalijk”, zei hij. „Mijn prooi is me ontgaan!”

„Wat?” riep ik.

(Wordt vervolgd.)

Foto C. Steenberg.

HAARLEM'S BROUWERIJEN.

DE 17DE EEUWSCHE BINNENKAMER VAN HET WOONHUIS, BEHOOREND BIJ DE BIERBROUWERIJ „HET SCHEEPJE" AAN HET SPAARNE NABIJ DE AMSTERDAMSCH E POORT.

HAARLEM'S BROUWERIJEN.

HAARLEM, nu beroemd om zijn bloemenvelden, heeft vroeger nog andere glorie gekend. In 't begin der middeleeuwen reeds vond het Haarlemsche laken hier en in 't buitenland gereeden aftrek. Tal van straatnamen o.a. Voldersgracht, Raamgracht, Drappenerstraat, Wolstraat enz. herinneren nog aan dien sinds lang vergeten tak van nijverheid. De Fransche Réfugiés brachten hier ook zijde- en linnenindustrie. Ook daarvan geen spoor meer. De laatste zijdespinnerij, een halve eeuw geleden verbrand, werd niet herbouwd.

Ook het Haarlemsche Bier bezat eenmaal wereldvermaardheid; nu is er geen vraag meer naar. De hoofdoorzaak is de invoer uit het buitenland, al heeft ook de geheel-onthouding over 't geheel het bierversbruik verminderd.

Enmaal vormde de brouwerij de hoofdnering der stad Haarlem. Ampzing, de 17de eeuwse Haarlemsche predikant en historischrijver dichtte:

Hier komt so vooraan de konst van Bier te brouwen
Die wij voor 't eerst *hoofd* van onze *nering* houwen,
Waer door dat onze stad so dapper wel ook vaert.

De Schepenen moesten dan ook bij hun beëdiging zweeren, dat zij „de Brouwerijnering schappelijck en naerstig zullen onderhouden en doen onderhouden". Bij onze Germaansche voorvaderen reeds volksdrank, bleef het bier dat tot eeuwen na den Riddertijd. Toen „de Kompenie" thee en koffie hier bracht, ging de roem van 't bier ietwat tanen.

Bij den aanvang der vorige eeuw telde Haarlem nog maar één bierbrouwerij n.l. het Scheepje. Het Hart werd daarna weer opgericht, ging werkelijk ook omhoog, maar verviel als brouwerij omstreeks het einde der vorige eeuw. En... nu heeft ook het Scheepje eenige maanden geleden het bedrijf neergelegd en moest nog een 20-tal werklieden gedaan geven.

En dat, terwijl er een tijd was, dat Haarlem 50 bierbrouwerijen telde, ja zelfs korten tijd 70. Ampzing noemt er in 1628 een vijftigtal op o.a. De drie Bootshaken, de Vogel Struis (Houtmarkt), De twee klimmende Leeuwen (Spaarne), De drie klaveren, (Spaarne O.Z.). „De drie Bootshaken" bestaat nog als pakhuis,

(Houtmarkt). De Vogel Struis — een windvaan in de gedaante van dezen vogel staat op het dak van het Scheepje — is al eeuwen een deel deze brouwerij 1). „De twee klimmende Leeuwen" (Spaarne bij de Oude Gracht), werd wijnpakhuis en de Drie Klavere aan de overzijde is al jarenlang R.-Kath. School (bij de Lange brug).

In het kantoor van het Scheepje, de reeds genoemde oudste bierbrouwerij van Haarlem, dateerend van 1355, berustten ook opgaven van de productie der Haarlemsche Bierbrouwerijen. Zoo geeft deze in een staat over 1687 van 23 brouwerijen een productie van 198.071 ton bier en in 1691 eene van 215.981. In die lijst is o.a. genoemd het Zeehert, (dicht bij de Drie Klavere) nu een pakhuis voor oliën en ook de Pelikaan, nu een wijnhandel.

Geen wonder, dat Haarlem in die glorie-dagen van het bier veel graanhandelaars telde. Het eerste zeeschip, dat door de Groote Spaarndamsche Sluis naar Haarlem kwam, (16 April 1569), was dan ook een graanschip uit de Oostzee. Graan vond als grondstof voor de brouwerijnering in de Spaarrestad gereeden afzet. Het bier ging heel Holland door en werd ook in andere provincies gevraagd. Dikwijls gaf de stedelijke regeering van Haarlem bewijzen van erkentelijkheid aan de vreemde verbruikers voor de bevordering van Haarlems „hoofdneringhe" en schonk daarom o.a. geschilderde kerkransen aan de Rijp, Enkhuizen, Marken, Edam. Niet alleen de brouwers zelf en hun knechts vonden bij hun nijverheid een rijk stuk brood, maar ook honderden kuipers, koper-slaggers, turkooopers, sjouwers enz. wonnen er hun kostje bij.

Ook de Hooge Regeering wijdde de noodige aandacht aan dezen rijken tak van volksbestaan. Zoo verbood Willem van Beieren in de 2e helft der 14e eeuw (1352) den verkoop van vreemd bier in Kennemerland en strekte zijn broer Albrecht dit verbod over heel Holland uit. Later ontstonden de Haarlemsche bleekerijen en deze bedierven door haar afval het water voor de brouwerijen. Men gebruikte immers het gewone gracht- en Spaarnewater voor de bierbereiding. Walraven van Brederode ordonneerde daarom, dat aan de zuidzijde van den Zijlweg geen bleekerijen meer mochten zijn, want 't vuile water was nadeelig voor het bier.

1) Van Eeden doelt hier ook op in zijn tooneelstuk „De Heks van Haarlem".

Haarlem verbood in 1392 bij keur vuilnis te werpen buiten de Zijlpoort. Daar stroomde immers de Kampenvaart, later Brouwersvaart, die versch Duinwater naar de stad bracht. De boete bestond in het betalen van één pond en het leveren van 2000 steenen.

Elke medaille heeft zijn keerzijde. Zoo ging het ook met de Haarlemsche brouwerijen, die, behalve dat ze geld inbrachten, aanleiding gaven tot oneenigheid o.a. over het Brouwer- of Croongelt. Voor elk „broutte byers van twee ende dertich tonnen oft vaten (moest) vier ende twintich stuvers” (betaald worden) Daarover ontstond twist tusschen de Brouwers en de Overheid. De laatste diende een klacht in dat de brouwers „biere van diverse prijsse 1) als van xij, xv, xviiij, xx enz stuvers (brouwen) en leveren uyt 'smorgens vrouch en de savonts lad alsoer hen belieft, sulxs dat den pachter of bewaerder van den brouwergilde nyet en mach weten hoe veel tonnen oft vaeten byers de voirscreven stede ghedefraudeert wordt”. Zeven jaar lang was de opbrengst van het brouwgeld 5000 karolusgulden geweest en van te voren „een van de beste incompsten derselver stede” (Haarlem). Koning Philips II van Spanje beaamde de klacht en gebood in 1557 dat de brouwers „voortaan (hadden) rechtvaardijk te verclaeren (onder eede) hoeveel tonnen biers zij uyt elcke broute geleverd zullen hebben omme daennae 't brouwersghelt te betalen”. Een paar jaar later n.l. 14 Februari 1559 werd dit bij een „Limitatie” gewijzigd en kwam in plaats van den eed gezworen „Vaeters” op kosten van de stad en de brouwers.

We verhaalden reeds dat voor het Haarlemsche bier het gewone gracht- en Spaarnewater werd gebruikt, maar met het toenemend inwonertal in den loop der tijden begon dit water veel van zijn bijna spreekwoordelijke helderheid te verliezen. Aanvoer van frisch water was dus noodig en daartoe werd gegraven de nog bestaande Brouwersvaart en de Brouwerskolk onder Overveen, die nu frisch duinwater naar de stad brachten.

De klachten van vervuiling bleven aanhouden en nu moesten de brouwers met schuiten het water halen uit de Brouwersvaart. Het Spaarnewater was dikwijls brak, doordat bij het openen der sluizen te Spaarndam Ywater naar binnen stroomde. Om te voorkomen, dat dit over den Zijlweg in de Brouwersvaart kon komen, werd genoemde weg in 1477 verhoogd. Ook was de Brouwersvaart met een sluis van het singelwater afgesloten.

In de stadsarchieven vinden we verschillende opgaven over het schoon houden van deze vaart en de Aardenhoutsvaart (Houtvaart) en opdrachten van gronden langs vaart en kolk aan 't gilde o.a. in 1620 opdracht van 20 roe land onder Overveen aan 't Brouwersgilde, idem van 1623 en 1646 opdracht van land, waar de kolk uitgegraven is, 20 Aug. 1659, wederom 18 Mei 1662 dat de stad aan 't Brouwersgilde land opdraagt tot 't graven van de kolk en in 1694 krijgt het gilde weer octrooi tot vergroting der kolk, terwijl 6 Mei 1779 de Brouwersvaart van de Houtvaart tot de Kolk aan het gilde wordt overgedragen.

Zagen we al, dat de ontduikingen der brouwers Haarlems Overheid noopten de tusschenkomst van Philips II in te roepen, ook op andere wijze gaven de brouwers hun overheid last. Zoo vinden we van 1581 een placacet van den Stadhouder, waarbij op verzoek van Burgers van Haarlem verboden wordt ongeijkte biertonnen te gebruiken. In 1583 werd een procedure gevoerd door 't St. Maartens- of Brouwersgilde tegen eenige bleekers over het „infecteeren der wateren” en in 1604 een arrest van den Hoogen Raad over accijns op de turf, waarover tusschen Haarlems Magistraat en Deken en Vinders van 't Brouwersgilde geschil was gerezen.

Laten we evenwel al die oude twisten voorbijgaan en ook zwijgen over 't aankopen van brouwerijen door het gilde en 't stichten van 't Brouwershofje voor de weduwen van brouwers.

Gaan we nu naar „het Scheepje”, dat zijn terreinen uitstrekt tusschen het Spaarne, de Dijkstraat, de Koralensteeg en de Amsterdamsche Poort.

Klein begonnen, al in de tweede helft der 14e eeuw, breidde zich deze oudste brouwerij vooral in de 17e eeuw sterk uit. Tal van koopakten uit die dagen worden nog daar bewaard. Ik noteerde er o.a. van 1606, 1618, 1671, 1650. In deze laatste komt Cornelis Loo (van 1626—1667, burgemeester van Haarlem) als aankoper voor. Hij was een Haarlemsch patriciër en evenals de op de volgende bladzijde afgebeelde Burgemeester van der Meer, bierbrouwer.

Het woonhuis, behoorend bij het Scheepje, dateert uit het einde der 17e eeuw. Wat er later ook gemoderniseerd is,

1) Men telde met Romeinsche cijfers: xij = 12.

Foto C. Steenberghe.

HAARLEM'S BROUWERIJEN.
BINNENPLAATS VAN DE BIERBROUWERIJ „HET SCHEEPJE”
ER IS THANS GEEN LEVEN MEER IN DE BROUWERIJ....

de 17e eeuwse binnenkamer bleef. Daar zat meermalen, zoo verzekerde men mij, Frans Hals bij Burgemeester van Loo, wiens portret ook op een schutterstuk 2) voorkomt.

2) Officieren van den Kloveniersdoelen door Frans Hals.

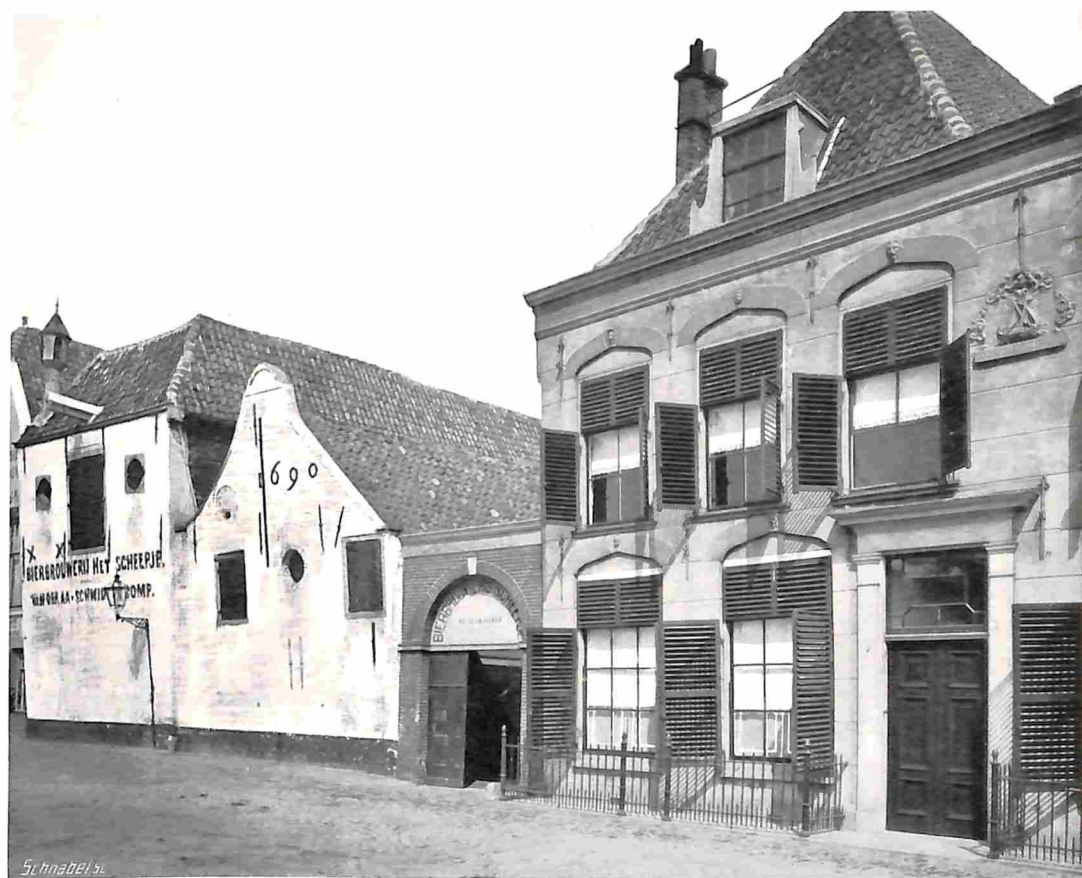

Foto C. Steenberghe.

HAARLEM'S BROUWERIJEN.
DE BIERBROUWERIJ „HET SCHEEPJE”, REEDS OPGERICHT IN 1355, DOCH SINDS
EENIGE MAANDEN GESLOTEN. RECHTS HET AAN HET EIND DER 16DE EEUW
GEBOWDE WOONHUIS. DE STEEN IN DEN GEVEL DRAAGT HET ONDERSCHRIFT:
„GODT BEWAERT HET SCHEEPJE”.

Lang is ook bewaard een zilveren troffel, waarmee de eigenaar Isbrand Dickx den eersten steen van een uitbreiding der brouwerij legde. De bovenkant vertoont het rijmpje

Die leydt en siedt
Brenghet neydt tot niet.
Godt bewaert het Scheepje.

en de onderzij een driemastschip, dat ook op den gevelsteen in het woonhuis en in de poort prijkt. Bijna een eeuw geleden, n.l. 29 Augustus, werd het Scheepje verkocht op verzoek van Hubrecht van Valkenburg, om daarbij over te gaan op Martinus van der Aa, die daarop een vennootschap aanging met den heer Smidt.

In December 1851 werd voor 't laatst / 100 betaald voor gebruik van 't water uit de Brouwerskolk; 30 November 1854 werd voor 't laatst met dit water gebrouwen en 5 December daarop voor 't eerst duinwater van de Mpij Amsterdam gebruikt (nu Amsterdamsche waterleiding).

En nu is er geen leven meer in de brouwerij; alle bedrijf ligt stil. Vele hektoliters lagen in de Paaschweek van 1914 nog in de kelders van het Scheepje. In den winter van 1914 werden er de aard-appels, groenten enz. van het Steuncomité bewaard. Maar hoe lang zal deze laatste der Haarlemsche bierbrouwerijen er nog staan? Zullen na de bouwers der vorige eeuwen niet spoedig de sloopers komen om een nieuwen toegangsweg te maken van de Amsterdamsche Poort naar het hart der stad?

Overneming verboden.

G. J. BETTINK.

KINDEREN DER VRIJHEID.

HET lag reeds te ver achter hen, om zich duidelijk te kunnen herinneren, hoe zij met hun drieën in den vijver waren gekomen, temidden van een achttal witte eenden, die in grootte en levenswijze veel van hen verschilden.

Wel hadden zij nog even vaag waten der wilde jacht, die een paar jongens op hen hadden gehouden, toen zij met een 10-tal broertjes en zusjes onder bescherming van hunne moeder zeewaarts trokken.

Slechts enkele dagen oud hadden zij door duiken en snelle be-

HAARLEM'S BROUWERIJEN.
BURGEMEESTER BLOEMAAS VAN DER MEER (1631), HEER DER
HEERLIJKHEID NIOENLAND EN EIGENAAR VAN EEN BIER-
BROUWERIJ EVENALS ZIJN AMBTGENOOT JAN CLAESZ. LOO.
Naar de schilderij van Frans Hals.

HAARLEM'S BROUWERIJEN.
GEVELSTEEN IN EEN DER MUREN VAN DE
BIERBROUWERIJ „HET SCHEEPJE“, VOR-
STELLEND EEN GRAANDRAGER.

wegingen trachtten te ontkomen, doch waren eindelijk doodop en afgemat in de handen hunner belagers gevallen. En toen de nieuwe dag aanbrak, zaten ze warm en knus onder een grooten vogel temidden van een aantal geel donzige eendjes en voelden zich in hun groen met geel pakje daartusschen zeer vreemd. Ook klonk het klokkend geluid van de kip heel anders dan het gekwaak hunner eigenlijke moeder, de wilde eend, en vreemder nog vonden zij het, dat de kip niet mede te water ging, doch onrustig langs den kant van den vijver op en neer trippelde. Zorgzaam en moederlijk verzorgde deze en echter, riep men bij de lekkere hapjes en zou nooit — zooals hun moeder wel deed — het voedsel voor hun neus wegnemen.

Niet lang duurde het dan ook of ze waren geheel vertrouwd geraakt met hunne nieuwe omgeving en kropen niet angstig meer onder den wal, wanneer er menschen bij den vijver kwamen om de eenden te voederen.

Zoo groeiden zij op en toen het gelige dons hunner kameraden plaats gemaakt had voor een schitterend wit vederpak, hadden ook zij hun groen-geel jasje verwisseld met een bruin-grijs gevederte, waartusschen de blauwe veertjes der vleugels als fluweel tusschen de eenden hadden.

De levenswijze der tamme eenden hadden zij aangenomen, doch geheel echt was deze natuur niet.

Voelden zij niet in zich de geheime werking der elementen, kookte in hen niet het bloed als er storm op til was; schitterden hunne oogen niet van een wild vuur als de donderkoppchen zich als reuzenzuilen opstapelden in het westen en het weerlicht den eenden scheurde? Ja, dat alles merkten zij meer dan de andere eenden en woest plasten en doken zij in de begrensde ruimte van water, zoodat de droppels hoog opstoven en als een sproeiing terugdrupten op hunne tot vliegen gereede vleugels. Met gerekte vlaken, met wijden vleugelslag bewogen zij zich over het watervlak en 't leek of de rappe voet het water niet raakte, zoo vlug ging het; dan doken zij weer onder en kwamen weer boven achter of voor de tamme eenden, die vol verbazing naar dit waterspel keken en dan, als aangegrepen door den zelfden drift, mee gingen doen, totdat het één jolig en blij waterfeest werd. Ook zij waren het, die met hunne donkere oogen den valk of sperwer het eerst in de hooge lucht ontdekten en door een zacht waarschuwingsteeken de anderen er opmerkzaam op maakten.

Met schuin omhoog gericht kop volgden zij den vijand, totdat deze verdwenen was en zochten dan schijnbaar onverschillig voor verdere indrukken den oever af.

Het najaar kwam. De boomen kleurden zich met het gouden kleed van den herfst, de appels blonken daartusschen met roode koonen, de eikels vielen met ritselend geluid op de reeds gevallen bladeren en overvloedig wierp de beuk zijn vrucht in het rond.

De mannetjes eenden kregen een krulletje boven den staart, dit was voor de witte, tamme eenden, het eenige uiterlijke kenteeken. Het wilde mannetje echter trok een herfstkleed aan van goud, brocaat en parelgruis. Toen waren de eenden volwassan.

Als de andere eenden de koppen in het donzig gevederte staken om op den kant den nacht slapend door te brengen, woelde in de wilde vogels een koortsige onrust. Hunne vleugels trilden vol verlangen om de wijde ruimte onrust. Hunne vleugels trilden vol verlangen om de wijde ruimte onrust. Hunne vleugels trilden vol verlangen om de wijde ruimte onrust. Hunne vleugels trilden vol verlangen om de wijde ruimte onrust.

Een tijd lang konden zij wiekkleppend op de zelfde plaats blijven staan en zoo krachtig en vlug flapten de vleugels, dat een eigenaardig, fluitend geluid de stilte van den nacht verbrak. Daarna liepen zij soms uren achtereen langs de omheining en zochten naar een uitgang, dien zij echter nooit vinden konden.

Brak de morgen aan, dan zaten zij echter nooit vinden konden te slapen en niemand wist welke driften hun hart gedurende den nacht verteerd hadden.

Tam en gedwee leefden zij des daags temidden der vijverbewoners totdat wederom des nachts hun ware natuur ontwaakte en het heimwee naar vrijheid, naar de wijde zee, naar wei- en polderland deed groeien tot een niet te onderdrukken hartstocht.

Door duiken en plassen hadden zij den storm reeds voorspeld. Toen de nacht kwam, verzwaarte zich de lucht en hoog stapelden de wolkenmassa's zich op.

Hoog in de lucht gierde de westenwind, door het geboomte zong een treurige melodie, uit het struikgewas klonk een angstig gekreun.

Wijd en zijd stooft het kleurig gebladerte, beeld van vergankelijke schoonheid, en nu en dan lichtte de bliksem door de zwarte lucht.

Kreunend en klagend joeg de wind door de hooge iepen en wild zwaaiend sloeg de eik zijne krachtige armen heen en weer.

Het was het afscheidslied van den Zomer en voorgoed deed herfst nu zijn intrede.

In dezen ruwen nacht nu konden de wilde eenden de lang ingehouden wieken niet langer beteugelen en als ware het afgesproken, sloegen zij de vleugels uit en verlieten luid kwakend den vijver en de omheining.

Door den stormwind opgenomen, dreven zij willoos heen, ver van de plaats, waar zij opgegroeid waren en toen na een zwaren nacht de morgen aanbrak bevonden zij zich uren ver weg temidden van weiland en sloten. Hoe geheel anders was dit leven vergeleken bij hun bestaan in de kleine waterkom.

Met smakkend geluid van sneb verorberden zij het eendenkroos en lieten lange vaargeulen achter zich, daardoor hunnen weg teekenend.

* * *

Het geweer in aanslag, den vinger aan den haan, het oog vooruit gericht, loopt de jager langs de sloot, waar de vogels de sporen hunner aanwezigheid hebben achtergelaten.

Langs de slootkant speurt de bruine setter met gebogen kop naar het wild en waar het hoge gras hem somtijds voor het oog verbergt, doet de zwaaiing van den altijd in beweging zijnden staart zijne aanwezigheid raden.

Plots heft de trouwe helper zijn intelligenten kop omhoog, steekt den langen snuit vooruit, richt een der voorpooten op en tuurt met vurigen blik naar de eenden, die van geen gevaar bewust, hun maaltijd doen.

Als uit brons gegoten staat de hond daar, tot zijn meester nadert en gereed tot schieten het geweer tegen den schouder drukt. Het schot valt en de vluchtende vogels laten een kameraad in handen van den jager.

Na dit verlies zijn de beide eenden echter voorzichtiger geworden en de wilde natuur, zoolang onderdrukt door de opvoeding onder tam gevogelte — wordt nu eerst wakker en doet hen het gevaar reeds op grooten afstand bemerken.

Wantrouwig, altijd gevaar duchtend, trekken zij voort, nu eens in gezelschap van andere wilde eenden, dan weer met zijn beidjes, tot zij de Zuyderzee bereiken, waar het tegen den aanstaanden winter een verzamelplaats gelijkt van de vele pelgrims, die naar het zuiden gaan reizen.

* * *

Laag aan den horizon beweegt zich een zwarte wolk in golvende vlucht zuidwaarts.

Zonder onderbreking trekt de donkere golving voorbij en niet voor de nachtelijke schaduwen over de zee zich verspreiden, staken de onvermoeide pelgrims hun reis.

Met de koppen in het gevederte gestoken rusten zij op de golven uit en zoo ver het oog zien kan, dobberen de donkere figuurtjes op het uitgestrekte watervlak.

Met het aanbreken van den dag fladderen zij weer op en de volgende nacht vindt hen boven een groot waterland, waar de talrijke slooten het geheel in rechthoekige stukken verdeelen.

Als een loktoon van eenige soortgenooten hun oor bereikt, strijkt de schare neer en brengt de gladde waterspiegel van de uitgestrekte kom tusschen het opgaande hout in heftige beroering. Een rustige plaats is het hier; geen menschelijk geluid dringt tot hen door, en de met riet omgeven oever biedt een heerlijke schuil- en rust plaats. Voeder is er overvloedig, vooral aan de monding van de vier slooten, die in de kom uitkomen, kunnen zij zich te goed doen aan het graan, dat een onzichtbare hand hier schijnt neergestrooid te hebben.

De aanwezigheid van een aantal andere eenden stemt hen gerust en als een nieuwe dag aanbreekt, kunnen velen van hen er nog niet toe besluiten, de reis voort te zetten.

Hieronder behooren ook de twee eenden, die in den engen vijver opgegroeid, niet genoeg kunnen krijgen van dit nieuwe, vrije leven.

* * *

De eenden slapen; in het dichte riet hebben zich een aantal verscholen, terwijl anderen in het water zijn gebleven en te midden van de waterkom met den kop in de glooiing van den rug geworpen, blijven drijven.

Niets verstoort de stilte. Nu en dan klinkt de schelle roep van een regenfluit of het gekwaak van een paar voorbij vliegende soortgenooten, die dan ook weldra door een wederwoord naar beneden gelokt worden en daardoor de rust een oogenblik verbreken.

Achter de rietmatten, die de slooten, welke in den kolk uitmonden, omgeven, sluipt een gestalte nader.

't Is de kooiker, de onzichtbare geest, die handen vol graan in het water werpt. Eerst aan de monding en dan al meer en meer landwaarts in, totdat halfweg de pijp de zware gerst op den ondiepen bodem op de eenden ligt te wachten.

Bij het kriecken van den dag komen de eenden nader. Al duikend en plassend zoeken zij het voedsel en ongemerkt drijven zij in de sloot waar een overvloed van graan te vinden is.

Hun wantrouwen wordt geheel weggenomen door eenige leiders, die brutaal de pijp inzwemmen en door vertrouwelijk gekwaak de anderen meetrone.

Als een klein hondje zich plotseling voor een der gaten in de rietmatten vertoont, schrikken de eenden eerst, doch volgen dan, door hun nieuwsgierigheid gedrongen, de steeds teruggaande gestalte, en vergeten een oogwenk alle voorzichtigheid.

Daar vertoont zich de gestalte van den kooiker achter hen en in hun grooten angst vliegen de eenden vooruit en zijn dan gevangen in de als fuik toeloopende pijp, waarboven een net hun allen kans tot ontsnappen ontnemt. Slechts enkelen, die met de verleiders, de kooieenden, teruggevlogen zijn en zodoende de kom hebben bereikt, ontkomen.

In suizende vlucht trekken de eenden verder; deels door hun instinct, deels door hunne metgezellen geleid, naderen zij het land van het milde klimaat, waar zij den wintertijd zullen doorbrengen.

Onder hen strekken reeds groene weiden zich in lange golving uit en teekenen verre stranden zich als zilveren linten af als grens tusschen water en land.

Waar een rietbosch met zwaaiing van pluimen tot rusten noodt, trekken de reizigers hunne vleugels in en glijden dan omlaag, schieten een eind door het water en zijn dan op de plaats van hun wenschen aangekomen.

Vermoeid van den langen tocht zetten de beide eenden zich neer op een boomstam, die half in het water en half in den modder eene goede rustplaats biedt.

Om dezen stam heeft het riet zich een weinig teruggetrokken, op deze wijze eene kom vormend, waar slechts een lichte deining het naspel is van het golfbeweeg der zee.

Hier heerscht rust en kalmte, slechts het eeuwige lied van het ruischende riet zingt door de hooge, gladde stengels.

De eenden rusten, met den kop neergeleid in de rugholte en een der pooten opgetrokken in het zachte dons der buikvederen, vormen zij één geheel met den donkeren boomtronk, die als een groot zeemonster roerloos nederligt en wacht tot de hooge vloed hem uit zijnen gevangen staat zal verlossen.

Nog spelen de laatste stralen der ondergaande zon over de joelende golfjes; in wijde, lange banen strepen zich zilveren bewegelijke linten van land tot horizont; in altoos durende siddering en trilling beeft het zonnelicht over het water; in gouden gloed vermengt zich water en lucht, waar kleurig spel de kim in vuur en vlammen zet.

In het Oosten rijst de maan als een vuurroode bol boven het heuvelenland en klimt in onmerkbaar stijgen naar het sterrenheir, waarvan reeds enkelen als bleeklichtende stippen zichtbaar zijn.

Het kleurenspeel verbleekt, de maan rijst immer en haar gloeiend aangezicht schijnt afgekoeld, en rustig werpt zij nu hare zilveren stralen over het kalme landschap, over de kabbelende golfjes, over de rustende gestalten, die altijd nog slapen.

* * *

Langs den oever schuifelt een ranke, lenige gestalte door het gras. Het bruine lijf glanst in het maanlicht. Behoedzaam, zonder gedruisch te maken, komt de bunzing nader, wringt het lange lijf door de rietstengels en als eene lichte koelte landwaarts blaast, richt hij den kop op en ruikt de wildlucht der eenden.

De zwarte, vurige oogen schieten vonken en een sterker begeeren naar prooi doet hem nog meer het rietbosch ingaan.

Slechts een bijna onmerkbaar golving der pluimen wijst den weg, dien de bruine roover gaat.

De opgetrokken lippen vertoonen een sterk gebit van hagelwitte tandjes, die bloeddorstigheid geven aan den met stompe oortjes voorzien kop. Het lange lijf, waar glooiing en welving van nek en rug aan het lichaam van de slang herinneren, is vol van taaie levenskracht, vol leven en handeling.

Nu heeft de vijand de rietgrens bereikt en ziet vóór zich de slapende eenden.

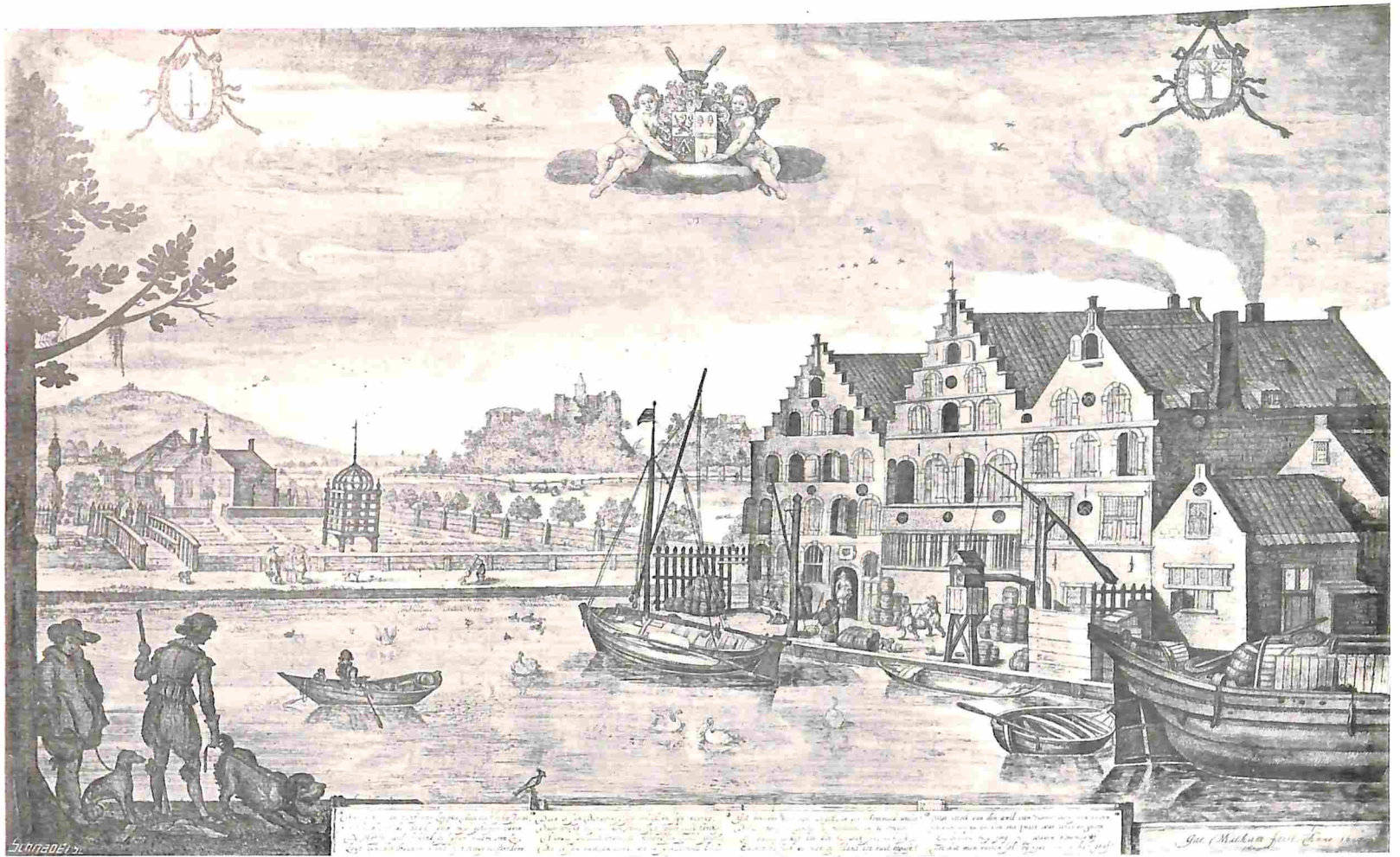
Om ze te bereiken moet hij zich te water begeven en lang aarzelt hij ook niet. Met krachtigen slag zwemt hij naar den boomstam en tracht deze aan den achterkant te beklimmen om de prooi van achteren te kunnen besluiten.

In de gladde omgroeijing van den boomstam vinden de nagels echter geen steunpunt en telkens en nog eens weer falen zijne

Foto C. Steenbergh.

HAARLEM'S BROUWERIJEN.
DE BEKER VAN HET BROUWERS-
OF SINT MAARTENSGILDE IN
HET FRANS HALS-MUSEUM TE
HAARLEM.

HAARLEM'S BROUWERIJEN.

TWEE BEZITTINGEN VAN BURGEMEESTER JAN CLAESZ. LOO. RECHTS: DE BIERBROUWERIJ „HET SCHEEPJE”, LINKS: LOO'S BUITENPLAATS BIJ HET DUIN, IN DE NABIJHEID VAN DE RUÏNE VAN BREDERODE (THANS CAFÉ-PENSION VELSEREND). HOEWEL OP RUIM EEN UUR AFSTAND VAN ELKAAR GELEGEN, HEEFT DE HAARLEMSCHE PLAATSNIJDER JACOB MATHAM ZE VOLGENS OPDRACHT VAN DEN BURGEMEESTER-BIERBROUWER OP EËN, AFBEBELDING VEREEUWIGD.

pogingen om den boom te beklimmen. Nog sluimeren de eenden, niet bewust van het dreigend gevaar. Omzichtig wendt de bunzing zich naar de andere zijde van den stronk en beproeft daar zijn geluk. Doch ook hier mislukken zijne pogingen en vrezend niet te zullen slagen worden zijne bewegingen minder voorzichtig en meer gehaast.

Nog ontwaken de anders zoo licht sluimerende eenden niet. 't Schijnt of ze al hunne moeheid wegslopen, nu de tocht eenmaal volbracht is.

Het felle begeeren van den bruinen roover wordt al grooter en grooter; nog vuriger schitteren de donkere oogen, nog sneller trillen de neusvleugels, als de zeewind de wildvlucht naar hem toevoert. Hoe onbereikbaar de prooi voor hem is, hoe gretiger zijne lusten haar begeeren.

Wreed blikken de oogen naar de stille gestalten en als nogmaals de scherpe nagel afglijdt langs den met slijb omgroeiden stam, neemt de bunzing een kordaat besluit en werpt zich met krachten zwaai naar boven. Het watergeplas is voor de eenden echter voldoende om ze te doen ontwaken en juist op tijd kunnen zij nog den doodelijken greep van hun vijand ontkomen. Twee donkere schaduwbeelden vluchten op snellen wijk van de plaats des gevaars. Het zwaaiende riet wijst den weg, dien de bunzing gaat. Geheimzinnig en geruischloos neemt de nacht dezen roover der duisternis op en helpt hem elders zijn wreed werk volbrengen.

* * *

Wederom loeit de stormwind door de kruinen der boomen.

Het is echter de voorjaarsstorm, die de natuur uit haren winterslaap komt wakker schudden.

Opnieuw scheurt de bliksemschicht de lucht en kraakt de donder door het kale hout. Maar het zijn de voorboden van de lente, die den winter komen verjagen.

Nog komen de sneeuwvlokken aanjagen en omgeven de aarde in wilden warreldans, doch het is een vluchten van een teruggeslagen leger en als straks de lucht geklaard is, zal de zwarte aarde lachend tusschen de sneeuwlaag door gluren en zal hare dampende adem snel de laatste teekenen van den vluchtenden winter doen verdwijnen.

Hoog door het woest jagende zwerk zwieren twee vogelgestalten. Willoos laten zij zich mede voeren op den uit het zuiden blazenden wind. Sneller dan ooit zullen zij zoo hunne reis hebben volbracht, want het noorden is het doel van den tocht. Maar het lage, door weilanden doorsneden land is hun verlangen; daar zijn zij geboren, daarheen trekt hun hart.

Naar de met bloemen getooide weiden, waar de leeuwerik met lange trillers en hooge fluiten de zon tegen stijgt, waar de roerdomp in de nachtelijke stilte zijn sinistren loktoon doet weerklinken, waar grutto en Kievit vol levensblijheid zijn teruggekeerd, daarheen drijft hen hun instinct.

In den vijver, waar de witte eenden leven, ontstaat eene on-

gewone beweging. Verschrikt fladderen zij naar den kant en kijken met verwonderde blikken naar de twee vreemdelingen, de een met gouden kop en parelgrijs gevederte, de ander in eenvoudig grijs pakje gekleed.

Even toch hebben de wilde eenden de plaats aangedaan, waar zij zijn groot geworden. Kort is echter hun bezoek, want de kleine kom benauwt hen te zeer en na zich aan den voederbak te goed te hebben gedaan, kiezen zij met krachtigen vleugelslag de wijde lucht, om in onbeperkte vrijheid te leven in het land, waar zij het levenslicht aanschouwden.

In de oogen van de tamme eenden gloort een onbewust verlangen mee te gaan; even trillen hunne vleugels, een oogwenk rekten zich de halzen en dan begroeten zij met luid gekwaak hun verzorger, die hun voedsel komt brengen.

H. E. KUYLMAN.

SPIJKERBOOMEN.

TE IJde, een gehucht in Drenthe, nabij de Punt, woont een hoef- en ijzersmid, alias wonderdokter, met name Willem Jans Smit, welke iederen Vrijdag in Jelis kelder, aan de groote markt te Groningen, te spreken is en, ter genezing van Breuken, spijkers verkoopt. De onnoozele lijder bekamt van dezen slinkschen bedrieger, den zwarten grenssmid, drie latspijkers en slaat dezelve bijna horizontaal (zooals de drie koningen in den gordel van Orion geplaatst zijn) in een dikken wilgenboom; zoodra de koppen dier spijkers door de bast van den wilg overgegroeid en onder de schors verborgen zijn, is (zoo zegt baas Smit) de breuk genezen. hetwelk vooral het geval is wanneer hij de spijkers zelf in den boom slaat, waarbij hij, na den hoed te hebben afgezet en zich eerbiedig voor den boom te hebben gebogen, onder allerlei gezichtsverdraaiingen eenig abracadabra uitspreekt. — Aldus schrijft M.D. Feenstra in zijn, in 1643 verschenen, boek „Volksverhalen en Legendes” en hij voegt er nog aan toe, dat verscheidene, hem bekende personen dit middel aanwendden o.a. een man uit Hornhuizen, die een afstand van tien uur gaans te voet had afgelegd om te IJde de spijkers in den boom te slaan, voor welke hij tien stuivers betaalde, maar die zelf erkende niet de minste beterschap te bemerken.

Het spijkers slaan in boomen is een zeer oud gebruik, waaraan ten grondslag ligt het geloof, dat men, door alzoo te doen, de ziekte of kwaal van het menschelijk lichaam kan overbrengen op den boom. Volgens Th. J. Pettigrew, in diens, in 1844 verschenen, werk „On superstitious connected with the history and practice of Medicine and Surgery” werd dan ook het slaan van een spijker, dien men vooraf in aanraking met een zieke kies heeft gebracht, in een eik als een probaat middel tegen kiespijn beschouwd.

In het Museum van Folklore te Antwerpen zag ik eenige „Nagels van bijgeloof”, getrokken uit lindeboomen, die Kalvariebergen of meikens dragen, zooals de catalogus bij nr. 2130 vermeldt, terwijl het daarop volgend nr. uit „Spelden van bijgeloof” bestaat.

Ten bewijze, dat zoodanig geloof algemeen verbreid is, kan dienen, dat spijkerboomen in alle deelen van de wereld werden, of nog worden, aangetroffen. Te Casvin in Perzië b.v. stond een oude boom, overdekt met spijkers en stentjes; wie tandpijn of koorts had, sloeg een spijker in den boom of stopte een stentje in de scheuren van den bast. Adam Olearius zegt in zijn reisverhaal (1638) dat de boom door een priester bewaakt wordt, die de offers der dankbare patienten gaarne in ontvangst neemt.

Eenzelfden dienst als boomen doen ook beelden. Spijkerbeelden vindt men schier in elk ethnographisch museum. Zoo kan men te Rotterdam Mangaco en Manguco zien, in welke de negers van den stam der Majombe aan de Loangokust in West-Afrika hun spijkers sloegen, met de bedoeling, dat een of ander hun aangedaan onrecht op den vijand, die het pleegde, door hulp van die fetisjen, zou gewroken worden.

Ten einde hulp en bijstand te erlangen, sloeg ook — volgens Fergusson in zijn „Tree and Serpent Worship” — iedere leerjongen, die op zijn „Wanderjahre” uittrok, een spijker in den „Stock am Eisen”, den spijkerboom, die, gelijk B. P. van der Voo in zijn „Studie over Vergelijkende Mythologie” mededeelt, nog kort geleden in het hartje van de stad Weenen stond.

Ook om een dief te dwingen het gestolene te brengen, drijft men, volgens laatstgenoemden schrijver, in Westfalen, vóór zonsopgang, drie nieuwe hoefnagels in een pereboom. Aan spijkers, van doodkisten afkomstig, wordt bijzonder gunstige werking toegeschreven.

Behalve door het steken van een spijker of een speld in een boom of in den grond, tracht men een of andere ziekte uit het lichaam te verdrijven en vast te leggen in eenig voorwerp daar buiten, door, zooals men eertijds in Gelderland en elders deed, 's morgens vroeg een ouden, hollen wilgenboom op te zoeken en drie knopen in het buigzame rijs te leggen, terwijl men deze woorden uitsprak:

Goê morgen, olde (oude)
Ik geef oe de kolde (koofts)
Goê morgen, olde!

F. W. DRIJVER.

DE GEBREKKIGE.

DIT avontuur is me omstreeks 1882 overkomen.

Ik had juist in een hoek van een leeg coupé plaats genomen en het portier weer gesloten, in de hoop alleen te blijven, toen het plotseling driftig geopend werd en ik een stem hoorde, die zei:

„Pas op, mijnheer, we zijn juist aan de kruising van de lijnen: de treeplank is erg hoog.

De andere stem antwoordde:

„Wees maar niet bang, Laurent, ik zal me aan de handvatsels vasthouden”.

Toen verscheen er een hoofd met een ronden hoed op, en twee handen, die de leeren riempjes aan beide zijden van het portier grepen, heschen langzaam een dik lichaam op, waarbij de voeten op den treeplank een geluid maakten als een wandelstok, die op den grond klopt. Toen de man zijn romp in de coupé had gekregen, zag ik in de slappe stof van de broek het zwart geschilderde eind van een houten been steken, weldra door een zelfde gevolgd.

Een hoofd vertoonde zich achter den reiziger en vroeg:

„Zit u goed, mijnheer?”

„Ja, mijn jongen”.

„Daar zijn uw pakjes en uw krukken”.

En een knecht, die er uitzag als een oude soldaat, stapte eveneens in, met op zijn armen een hoop voorwerpen in zwart en geel papier gepakt, en zorgvuldig met touwtjes vastgebonden. Hij legde ze een voor een in het net boven het hoofd van zijn meester. Toen zei hij:

„Zoo mijnheer. Dat is alles. 't Zijn er vijf, de bonbons, de pop, de tamboer, het geweer en de ganzeleverpastei”.

„Goed, mijn jongen”.

„Goede reis, mijnheer”.

„Dank je Laurent, houd je goed!”

De man ging heen, duwde de deur dicht en ik keek naar mijn buurman. Hij zal een vijf en dertig jaar geweest zijn, ofschoon zijn haar bijna wit was; hij was gedecoreerd. Hij had een groote snor, was zeer dik, met die kortademige zwaarlijvigheid van werkzame, sterke mannen, die door gebrekkigheid tot stilzitten zijn gedoemd.

Hij veegde zijn voorhoofd af, hijgde, en mij recht in het gelaat ziende, zei hij.

„Hindert de rook u, mijnheer?”

„Neen, mijnheer”.

Die oogen, die stem, dat gezicht kende ik. Maar van waar, van wanneer? Ik had dien man zeker ergens ontmoet, ik had met hem gesproken, ik had hem de hand gedrukt. Dat lag ver, heel ver, het was verloren in dien nevel, waar de geest al tastend de herinneringen schijnt te zoeken en ze vervolgt als vluchtende spoken, zonder ze te grijpen.

Hij nam me nu ook op, strak en volhardend, als een man, die zich iets een weinig, doch niet geheel en al herinnert.

Onze oogen, gehinderd door het hardnekkige contact van onze blikken, keerden zich af; toen, na eenige seconden, opnieuw aangetrokken door den duistersten, stoutmoedigen wil van de werkende herinnering, ontmoetten zij elkander weer en ik zei:

„God, mijnheer, zou het niet beter zijn om in plaats van elkander stilletjes te zitten bekijken, samen te zoeken, vanwaar wij elkaar kennen?”

Mijn buurman antwoordde van ganscher harte:

„U hebt volkomen gelijk, mijnheer”.

Ik noemde mijn naam.

„Ik ben Henry Bonclair, rechter”.

Hij aarzelde eenige seconden, toen zei hij met dat vage in zijn oogen en met een stem, die groote geestesinspanning verried:

„O, juist, ik heb u ontmoet bij de Poincel's, vroeger, voor den oorlog, nu al twaalf jaar geleden.

„O, ja, mijnheer... ja... ja... u bent luitenant Revalière?”

„Ja, ik was zelfs kapitein Revalière tot op den dag, dat ik mijn beide voeten verloor... alle twee tegelijk, afgeschoten door een kogel.”

Wij keken elkaar opnieuw aan, nu wij elkaar kenden.

Ik herinnerde mij duidelijk, dat ik dien knappen, slanken jongen man gezien had, den cotillon leidend met een razende vlugheid en bekoorlijkheid, en dat men hem, geloof ik, den wervelwind noemde. Maar achter dit beeld, dat ik duidelijk zag, zweefde nog iets vaags, een geschiedenis, die ik geweten had en die mij ontschoten was, een van die geschiedenissen, waarnaar men even welwillend luistert en die in den geest slechts een bijna onmerkbaar teken achterlaten.

Er kwam iets van liefde in voor. Ik vond er in mijn geheugen de bijzondere sensatie van terug, maar niets meer, een sensatie, zooals de lucht, die de poot van een haas voor den neus van den hond op den grond achterlaat.

Toch werden de schimmen langzamerhand duidelijker en het gezicht van een jong meisje verscheen voor mijn oogen. Toen schoot de naam mij te binnen als het plotseling knallen van een voetzoeker: juffrouw de Mandal. Ik herinnerde me nu alles. Het was inderdaad een liefdesgeschiedenis, maar een banale: het jonge

meisje had den jongen man lief, toen ik hem ontmoette en men sprak al van hun aanstaand huwelijk. Hij zelf scheen zeer verliefd en zeer gelukkig.

Ik richtte mijn oogen naar het net, waar de pakjes, die de bediende van mijn overbuur gebracht had, door de schokken van den trein schudden en ik hoorde de stem van den bediende weer, alsof hij pas gesproken had. Hij had gezegd:

„Hier is alles, mijnheer. Het zijn er vijf: de bonbons, de pop, de tamboer, het geweer en de ganzeleverpastei”.

Toen, in één seconde, ontstond er een roman in mijn hoofd en wikkelde zich af. Hij geleek ten slotte op alle andere, die ik gelezen had en waar nu eens de jonge man, dan weer de jonge vrouw met haar aanstaande trouwt na een lichamelijke of financieele catastrofe. De officier, die in den oorlog verminkt was, had na den veldtocht het jonge meisje, dat hem haar woord gegeven had, weergevonden, en aan haar belofte getrouw, had zij zich gegeven.

Foto C. Steenberghe.

TUINSIERKUNST IN DE 18DE EEUW.
GROOTE ZONNEWIJZER IN DEN TUIN VAN
HET RIJKSMUSEUM.

Ik vond dat mooi, maar gewoon, zooals men alle opofferingen en alle ontkenningen in de boeken of op het toneel gewoon vindt. Het lijkt altijd, als men van die edelmoedigheid leest of hoort, dat men zich zelf met een geestdriftige blijdschap zou hebben opgeofferd, in een prachtige ontroering. Maar den volgenden dag, als een arme vriend wat geld komt leenen, is men in een zeer slecht humeur.

Daarna kwam plotseling een ander vermoeden, minder poëtisch en meer werkelijk in de plaats van het eerste. Misschien was hij vóór den oorlog getrouwd, voordat het vreeselijke ongeluk met dien kogel hem de beenen had afgesneden en had zij, wanhopig maar berustend, haar man, die mooi en sterk was heengegaan, moeten terugnemen en verzorgen en troosten en ondersteunen, toen hij terugkwam met afgemaaide voeten, afgrijpselijke overblijfselen, die hem doemden tot onbewegelijkheid, onmachtige aanvallen van woede en noodlottige zwaarlijvigheid.

Was hij gelukkig of tobde hij? Een lust, eerst zwak, toen heviger, toen onweerstaanbaar greep mij aan om zijn geschiedenis te weten, ten minste de voornaamste punten, die me in staat zouden stellen om te raden, wat hij me niet zou kunnen of willen zeggen.

Ik sprak tot hem; terwijl ik er voortdurend aan dacht. Wij hadden eenige banale woorden gewisseld, en ik dacht, met mijn oogen naar het net gericht: Er zijn dus drie kinderen: de bonbons zijn voor de vrouw, de pop voor het kleine meisje, de tamboer en het geweer voor de jongens, en de ganzeleverpastaai voor hem.

Plotseling vroeg ik hem:

„Hebt u kinderen, mijnheer?”

Hij antwoordde:

„Neen, mijnheer”.

Ik voelde me plotseling verlegen, alsof ik een groote onbescheidenheid had begaan en hernam: „Neemt u me niet kwalijk. Ik dacht 't, toen ik uw bediende over speelgoed hoorde spreken. Men hoort zonder te luisteren en men maakt onwillekeurig zijn gevolgtrekkingen.”

Hij glimlachte en zei toen zacht:

„Neen, ik ben zelfs niet getrouwd. Ik ben bij de inleiding gebleven”.

Ik deed, alsof ik me plotseling alles herinnerde.

„O ja... dat is waar, u waart verloofd, toen ik u kende... met juffrouw de Mandal, geloof ik”.

„Ja, mijnheer, uw geheugen is uitmuntend”.

Ik werd buitengewoon stoutmoedig en voegde er aan toe:

„Ja, ik meen me te herinneren ook te hebben hooren zeggen, dat juffrouw de Mandal getrouwd is met mijnheer... mijnheer...”

Hij sprak bedaard den naam uit:

„Mijnheer de Fleurel”.

„O juist! Ja... ik herinner me juist in dat verband van uw verwonding te hebben gehoord”.

Ik keek hem recht in het gezicht en hij bloosde.

Zijn vol, opgezet gelaat, dat door den voortdurenden aandrang van het bloed al purperrood was, kleurde zich nog meer.

Hij antwoordde met levendigheid, met den plotseligen ijver van een man, die voor een van te voren verloren zaak pleit, verloren in zijn geest en in zijn hart, maar die hij voor de wereld wil winnen:

„Men doet er niet goed aan, mijn naam naast dien van mevrouw de Fleurel te noemen. Toen ik uit den oorlog terugkwam, helaas zonder voeten, zou ik nooit gewild hebben, dat zij mijn vrouw werd. Zou dat mogelijk zijn? Als men trouwt, mijnheer, doet men dat niet om te pronken met zijn edelmoedigheid: men moet alle dagen, alle uren, alle seconden naast een man leven, en als die man mismaakt is als ik, veroordeelt men zichzelf bij zijn huwelijk tot een smart, die duurt tot aan den dood! O zeker, ik bewonder alle opofferingen, alle toewijding, als er een grens is, maar ik kan niet toelaten, dat een vrouw een leven, waarvan zij hoopte, dat het gelukkig zou zijn, alle vreugde, al haar dromen opgeeft om de bewondering van het publiek. Als ik op den vloer van mijn kamer het stampen van mijn krukken hoor, dat lawaai precies als van een molen, dat ik bij elken stap maak, ben ik zoo wanhopig, dat ik mijn bediende wel zou kunnen worgen. Denkt u, dat men van een vrouw kan aannemen, dat zij verdraagt wat je zelf niet kunt? En dan, denkt u, dat dat mooi is, die stompjes beenen van mij?”....

Hij zweeg. Wat moest ik tot hem zeggen? Ik vond, dat hij gelijk had. Kon ik het in haar afkeuren, haar verachten, haar zelfs ongelijk geven? Neen immers? De ontkenning volgens den regel, het gemiddelde, de waarheid, de waarschijnlijkheid, voldeed mijn dichterlijke neiging niet. Die heldhaftige stompjes riepen om een mooi offer, dat ontbrak, en ik ondervond er de teleurstelling van.

Eensklaps vroeg ik hem:

„Heeft mevrouw de Fleurel kinderen?”

„Ja, een meisje en twee jongens. Voor hen neem ik dat speelgoed mee. Haar man en zij zijn heel goed voor mij geweest”.

De trein kwam op de helling van Saint-Germain. Hij reed door de tunnels, kwam het station binnen, stopte.

Ik wilde juist mijn arm aanbieden om den verminkten officier bij het uitstappen te helpen, toen twee handen zich door het geopende portier naar hem uitstrekten.

„Dag, mijn beste Rivalière!”

„Dag Fleurel!”

Achter den man stond de vrouw, glimlachend, stralend, nog mooi, goedendag wuivend met haar gehandschoende vingers. Een klein meisje naast haar huppelde van blijdschap en twee jongetjes keken met begeerige oogen naar den tamboer en het geweer, die door de handen van hun vader uit het net werden genomen.

Toen de gebrekkige officier op het perron stond, werd hij door alle kinderen omhelsd. Daarna ging men op weg, en het kleine meisje hield uit vriendelijkheid met haar kleine handje het geverniste dwarslatje van de kruk vast, zooals zij, naast hem loopend, den duim van haar grooten vriend zou hebben vastgehouden.

Uit het Fransch van GUY DE MAUPASSANT.

NELKE.

Voor Nelke's Moeder.

Kindje met je blonde krullen,
Met je blauwe oogjes rein,
Kan er iets zoo mooi en zonnig
Als jou kinderleven zijn?

Kindje met je ronde wangen,
Met je handjes poezelzacht,
Weet nog niets van 't groote leven,
Dat je éens — te spoedig — wacht.

Kindje met je zuiver ziele
Zoo vol liefde opgekweekt!
'k Hoop, dat nooit het blij vertrouwen
Van jou kinderhartje breekt.

J. VAN ROSSEM.

TUINSIERADEN UIT DE 18DE EEUW.

(Slot).

BEHALVE de beelden en vazen moeten we ook nog even onze aandacht wijden aan de zonnewijzers, waarvan zich in iederen tuin minstens één exemplaar bevond. Ze zijn te onderscheiden in vier soorten: verticale, die in den muur zijn bevestigd, horizontale, die de uren op eene vlakke plaat aanwijzen, twee- of vierzijdige, die op twee of vier platen den zonnetijd aangeven, ten slotte de ronde, bestaande uit koperen of ijzeren cirkels, waarvan een van zwaar koper, waarop de uren staan. Het samenstel der cirkels is dan verguld, het ijzerwerk van den voet in kleuren beschilderd. Het geheel staat op een gebeeldhouwden voet.

Natuurlijk bestaat er in de uitvoering van al deze zonnewijzers groot onderscheid. De aardigste manier om een zonnewijzer aan te leggen, was wel die, zooals v. d. Groen die aangeeft: „Men kan ook seer sierlijk een sonne-wijzer van Palm maken op dese wijze: Deelt uw Cirkel in 24 gelijke deelen, maakt een Star van 12 punten in 't midden, en laet in de hoeken wederom andere punten sluyten, soo hebt gij de uurlijnen; de omkrullen moeten na yeders sinnelijkheid worden geleyt; de uren mogen van Palm geplant worden, of op een stokje geteekent, en dan kan mense setten en steken op de punten, even boven de Palm: maer daer wel op te letten staet, een punt moet recht na het Noorden gekeert zijn, hetwelk in de 12 uren verstrekt, van waer gij voort kunt tellen tot de Oost en Westersche punt, welke beyde 6 uren van de morgen en avont vertoonen. De wijs-pen die de schaduw geeft is een stok van 6 of meer voeten hoogh, na de groote van Uw perk, of een langh dun boomtje met soo hoogen stam, welke loot-recht moeten staen, en dan sal de schaduw op de punten vallende, u de uren van den dag aenwijzen”.

Deze zonnewijzers vereischten natuurlijk ontzettend veel onderhoud en zij die tegen de moeite en kosten opzagen, kwamen er al gauw toe, ze van steen in gebruik te nemen. Ook de uit Frankrijk overwaaiende mode dreef den mensch in die richting: men ging ze al meer en meer verfraaien en veredelen, totdat 't ten slotte ware kunstwerken werden. Alweder moet ik u meenemen naar den tuin van 't Rijksmuseum, waar we naast 2 zonnewijzers van gewoner kaliber, een kleine cirkelvormige aantreffen,

Foto C. Steenberg.

TUINSIERKUNST IN DE 18DE EEUW.

KLEINE ZONNEWIJZER MET DE
VIER WERELDDEELEN IN DEN
TUIN VAN HET RIJKSMUSEUM.

die een juweeltje in zijn soort is. Hij werd uit Uithoorn naar Amsterdam overgebracht en vertoont eigenschappen, die hem tot een unicum stampelen. Fijn en luchtig is 't kleine vergulde cirkelcomplex afgewerkt, in zeer evenredige verhouding tot 't slanke, betrekkelijk hooge, maar toch ranke voetstuk. 't Vertoont een zuiverheid van lijnen, als we slechts bij hooge uitzondering aantreffen; daarbij is het voetstuk op zijn 4 zijden verlicht door de figuren der 4 werelddelen (Australië was nog onbekend), alle goed in den toon van 't geheel gehouden.

Hoe lomp lijken daarnaast andere zonnepijlers, ook al werd er nog zooveel werk gemaakt van 't cirkelcomplex, al werd er zelfs een wijzer voor de nachtelijke uren op aangebracht. Zoo zuiver als dat kleine fijne wijzertje uit Uithoorn is moeilijk een tweede exemplaar te vinden.

Behalve met beeldhouwwerk werd de tuin verfraaid met duiventorens en voliëres, met vijvers en eendekommen. Pas op 't midden der 18e eeuw werden goudvischkommen aangelegd, daar goudvischen in 1728 in Engeland werden ingevoerd van uit Japan en China. De Zeeuw Joh. Baster wist in Engeland 12 stuks te verkrijgen en te vermenigvuldigen. Bij zijn overlijden liet hij er vele honderden na, die door zijn erfgenamen werden verkocht, zoodat ze toen ook in ons land werden verspreid.

In een rechtgeaarden Hollandschen tuin mochten ook geen groene hagen, zelfs groene wanden in de Le-Notre tijd ontbreken. Daarin werden nissen aangebracht om de beeldwerken beter tot hun recht te doen komen.

Uit dit alles blijkt wel, dat 't hebben en onderhouden van zulk een tuin heel wat meer eischte dan moeite alleen. Het kenteekent den tijd, dat, waar nu overal volkstuintjes worden aangelegd, waar de werkmans met veel liefhebberij, eenige moeite en weinig geld vaak een aardig geheel weet te verkrijgen, de 17e en 18e eeuw een behoorlijken tuin slechts voor een goed gevulde beurs beschikbaar stelden.

Overneming verboden.

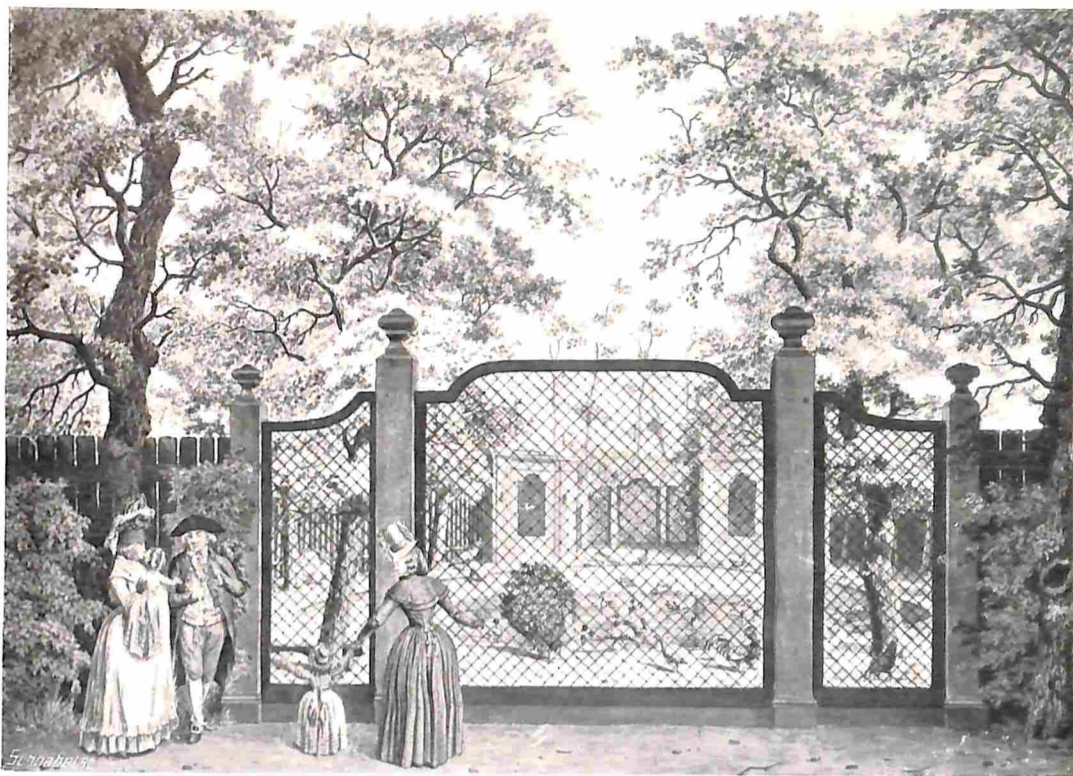
R. v. O.

ST. OLOF.

„AAN 't einde van de Warmoesstraat, tegen het IJ aan, is te zien de St. Olofs Poort” — aldus zegt Commelin in zijn Beschrijving van Amsterdam en voegt er aan toe, dat, in zijn tijd, bejaarde menschen zich nog wisten te herinneren, dat zij boven die poort verscheidene gevangenen hadden zien zitten, n.l. Spanjaarden uit den slag bij Nieuwpoort. In het jaar 1618 viel de poort onder den moker van den slooper. De herinnering er aan leeft nog voort in den ouden straatnaam. In haar onmiddellijke nabijheid bevond zich de St. Olofskapel, de nog bestaande kerk, thans bekend als O. Z. Kapel. Zij was oorspronkelijk gewijd aan St. Olof of Odolfus, patroon van Noorwegen. Commelin heeft nog diens beeld gezien, geschilderd tegen 't houten gewelf „wel gewapend, met een kroon op 't hoofd en een groot slagzwaard of hellebaard in zijn handen, onder zijn voeten een andren koning liggende, als van hem verwonnen, die om genade scheen [te] bidden”.

Deze Amsterdamsche kapel, die „den Noorschen koopman ten gerieve”, gebouwd werd, was niet de eenige, die aan dezen heilige gewijd was. In Londen o.a. draagt, om begrijpelijke reden, meer dan één heiligdom zijn naam. Wat het leven en den arbeid van Olof betreft, diene het volgende.

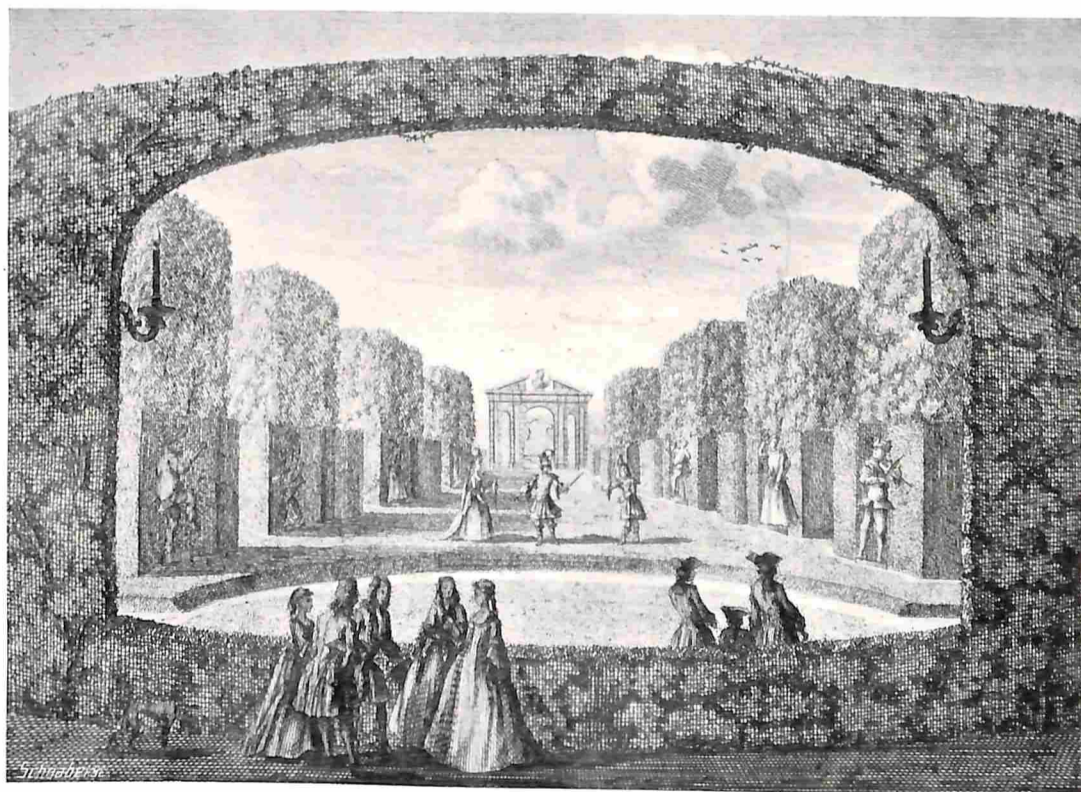
Hij was de zoon van een Noorweegsch edelman, Harald Gränskes, en werd geboren in het jaar 992. Hij staat in de geschiedenis bekend als Olof of Alaus de Dikke, welke toenaam later veranderd werd in het epitheton „de Heilige”. Hij was het, die een vloot verzamelde om de vrijheidlievende Noren van het Zweedsche juk te bevrijden. In de Oostzee werd hij echter door den Koning der Zweden gedwongen te wijken. Toen daarna Koning Ethelred van Engeland geschikte mannen zocht om de Denen te bestrijden, die de Engelsche kusten teisterden, hood

TUINSIERKUNST IN DE 18DE EEUW.

VOLIERE. NAAR EEN VERFTEEKENING UIT DEN ATLAS VAN ZEDEN EN GEWOONTEN VAN HET KON. OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP.

Olof zijn hulp aan, misschien op hoop, dat hij, op zijn beurt, later uit Engeland, hulp zou erlangen tot bevrijding van zijn vaderland. In 1013 ging hij sloop, en in den toen volgenden oorlog wonnen de Engelschen. Sven, de koning der Denen, werd gedood. Olof bleef in Engeland, waar hij het Christendom leerde kennen en zich tot dat geloof bekeerde. Daarna keert hij naar Noorwegen terug en trekt met een leger tegen Olof Scot Konung (Scot Konung betekent „koning der belasting”). Deze zag zich al spoedig genoodzaakt vrede te sluiten. Olof werd in 1016 tot Koning over Noorwegen uitgeroepen, hetwelk sedert het jaar 1000 aan de koningen van Denemarken en Zweden behoorde. Hij huwde met de dochter van den koning van 't laatstgenoemd rijk, hetgeen de goede verhouding tusschen beide landen en de verbreiding van het Christendom in Zweden bevorderde. De nieuwe koning liet al spoedig Engelsche priesters naar zijn land komen en een hunner, Grimkele, aangesteld tot bisschop van Drontheim, werd 's konings vertrouwde raadgever. Overal in het land werd de heidensche eeredienst door Olaf uitgeroed. Intusschen kwam de Boeren-Aristocratie tegen den koning in verzet, gesteund door koning Knoet, den aanvoerder der Noormannen, die zich in 1017 van Engeland had meester gemaakt. Koning Olaf werd verdreven en vluchtte naar Rusland. Toen hij later, in 1033, een leger op de been had gebracht en poogde zijn verloren rijk te heroveren,

TUINSIERKUNST IN DE 18DE EEUW.

HET THEATER MET ZIJN BEELDEN EN SCHERMEN OP DE BUITENPLAATS WESTERWIJK VAN PIETER PELS TE BEVERWIJK.

sneuvelde hij den 29 Juli van dit jaar, welke dag in den kalender aan zijn nagedachtenis gewijd werd, in een gevecht bij Drontheim. In de kerk van deze stad worden zijn overblijfselen bewaard en als relikwieën vereerd.

Door Koning Oskar I van Zweden werd 21 Aug 1847 de Olaf-orde gesticht, tot belooning van verdiensten jegens koning en vaderland, wetenschap en kunst. Het ordeteeken is een wit gemailleerd kruis met gekroonde Angelsaksische O tusschen de vleugels, het Noorweesch wapen op het avers (voorzijde) van het roode middenschild, en het devies „Ret og Sandhed”, Recht en Waarheid, op het revers (keerzijde).

In den zoogenaamden Runen-kalender, inzonderheid in Zweeden inheemsch — een altijddurende Juliaansche kalender, die op houtstaafjes of plankjes in runen ingesneden is — wordt Olof aangeduid door een bijl, en zulks in verband met het omhakken der heidensche godenbeelden en altaren, hetwelk op zijn bevel alom in den lande geschiedde.

F. W. DRIJVER.

Zeer korte Oorlogsverhalen.

Vanouds is de haas het zinnebeeld van de vrees. Natuurlijke verdedigingsmiddelen ontbreken het dier vrijwel, al heeft men een moederhaas soms met ware doodsverachting haar jongen tegen een overmachtigen vijand zien verdedigen. De haas kan slechts door een snelle vlucht zijn leven redden, „hard wegloupen” is zijn devies en daarom spreken we van hazenmoed en hazenharten.

Deze ongunstige symboliek maakte dit dier tot een slecht voorteken; niet enkel bij ons spelt het ongeluk op onzen tocht, als een haas vóór ons dwars den weg oversteekt, ook de Schotsche visschers geven aan het zien van een haas aan den wal, als ze naar zee varen of wanneer ze de kust dicht naderen, dit arme dier reeds bij voorbaat de schuld van een slechte vangst. Natuurlijk voorspelde ook in verschillende landen aan de bijgeloovigen onder de ten strijde trekkende soldaten een op hen afkomende haas hun een nederlaag in het komende gevecht. Men schatte den gesuggereerden angst of liever het geschokte zelfvertrouwen in de zegepraal, zoo noodig voor een vechtenden troep, als gevolg van dergelijke oeroude, instinctmatige begrippen bij menschengroepen van landelijke afkomst en primitieven geest, niet gering. Toen b.v. in 1289 de Holsteinsche graven te velde trokken tegen de Dithmarschen kwam er een haas op de Holsteiners toegesprongen, vlak voor het treffen, — en het gevolg was, dat dezen hun moed in de schoenen voelden zinken en met het haas het hazenpad kozen.

Het opjagen van veel vluchtende hazen in het optrekkende leger van Vorst Siegmund van Siebenbürger was in 1601 oorzaak eener paniek, waardoor deze Vorst het jammerlijk tegen de Keizerlijke troepen aflegde.

Was het wonder, dat Zwabische troepen, naar het verhaal luidt, eens hazen op hun schilden verfdien, om schrik te verbreiden onder hunne vijanden?

De paradeschritt der Duitsche soldaten wordt door hun tegenstanders als „ganzenpas” bespottelijk gemaakt. Omtrent dezen dril-pas, die als lichaams oefening waarde hebben moet, en waarschijnlijk reeds beoefend werd eeuwen vóór Frederik de Grootte hem voor zijn beroemde garde invoerde, weet een Parijsch journalist het volgende verhaal op te dissen.

Telken jare, tegen Kerstmis, worden verbaasd groote troepen ganzen uit Pommeren naar Berlijn gevoerd. Om vervoer-kosten te ontgaan laat men de vogels die reis te voet doen. Natuurlijk zouden de zachte ganzepooten voor zulk een afstandsmarsch niet berekend zijn en daarom worden die pooten onderweg telkens in lijm gedoopt en daarna in fijn kiezelgrint, om ze beter bestand te doen zijn tegen het ruwe wegvak. 't Spreekt van zelf, dat de ganzen na een dozijn van deze kunstbewerkingen langzamerhand halve kunst-pooten hebben, die ze met een koddige, stijve beweging oplichten bij iederen pas. Op zekeren dag nu ontmoette de Keizer een troep aldus marcheerende ganzen en het deftige van dien ganzenpas trof hem zoozeer, dat hij hem onmiddellijk aan zijn troepen voorschreef bij plechtige gelegenheden.

NAJAAR BIJ DE RUÏNE GRUBBENVORST (L.).

Een paar dagen na den val van Antwerpen keerde een uit zijn Vlaamsche dorpje gevluchte boer naar zijn woonstede terug. Tot zijn groote teleurstelling was zijn varken verdwenen, zijn mestvarken, waarop hij voor den komenden winter alle hoop gevestigd had. Hij zocht den omtrek af en eindelijk vond hij zijn bezit terug, doch in het kot van zijn buurman, die stokstijf volhield, dat het zijn zelf-grootgebracht eigendom was.

Goede raad was duur! — Ewel! — zei de boer, — ik ga naar den Duts! en een poos later kwam hij met een Feldweibel aanzetten, die geroepen was om hier een Salomo's oordeel te vellen.

— Meet precies hoeveel schreden jullie woningen van elkander af liggen! beval deze den boer. Nadat dit geschied was, liet hij het varken opnemen en neerzetten op een streep, welke precies evenver van elk der woningen getrokken was. Daar moest het beest worden losgelaten. Het zwijn knorde een paar malen, kwispelde met zijn krulstaart, — en liep op een sukkeldrafje naar zijn ouden stal terug.

In Boertange, op onze Oostgrens, woont, — wat voor een plaats aan den zelfkant niets vreemds is, — een Hollandsche familie, welke door aantrouwen na verwant is aan Duitsche families. Nu was deze Boertanger familie vader onlangs jarig en gaarne had men op dien dag alle de kinderen thuis aan den feestdich gezien, — wat echter onmogelijk was. De Duitsche mannen konden van de grenswacht geen verlof bekomen tot het betreden van Hollandsch gebied. Van land tot land, over de grenslijn heen kon men echter wel met elkander spreken en weldra was de oplossing van deze teleurstellende moeilijkheden gevonden.

De feestdich werd eenvoudig met twee pooten in Holland en twee in Deutschland geplaatst, men schikte zich aan weerskanten tot het vieren van Vaders verjaardig en, zonder dat recht en wet geschonden behoeften te worden, zat men genoeglijk aan.

Prado, een jeugdige straat-terrier uit Marseille, heeft de eer gehad om als officieel erkend vertegenwoordiger van het Fransche hondenvolkje de expeditie der Geallieerden naar de Dardanellen mede te maken.

Victor Alglave, een Parijsch soldaat, pikte even vóór het inschepen in Marseille een jong mormeldier op, dat hij den naam Prado gaf en meenam aan boord.

Alle gevechten maakte Prado later met zijn baas mede en was ook der Franschen trouwe metgezel in den loopgravenstrijd ginds. Begin Juli werd Alglave echter ernstig gewond, en men vervoerde hem naar het hospitaal te Mondros; zijn hond week niet van

zijn zijde. Toen deze soldaat Frankrijk weerzag in Toulon, om in het vaderland geheel herstel te vinden, zette vlak achter den man, die den gewonden Alglave van boord droeg. Prado poot aan wal en bleef bij zijn meester ook toen deze naar Nizza werd gezonden.

— Prado, zegt Alglave, — is een dapper beest, hij kent in donker Turk, Engelschman of Fransoos uit elkander. Prado aan zijn lot overlaten? Dat zal ik nooit, en ik geloof ook niet, dat mijn commandant het ooit van me eischen zou!

G.

JEUGD.

Voor Ric

Waar goud-geel graan ter aarde rijgt
En weer oprijst bij 't winde-wieg'len;
Waar ver de morgendauw opstijgt
Tot wolken, die in 't meerblauw spieg'len;

Waar stuivend-fijn het water valt,
Waar het gebergte heft zijn kruinen;
Waar schuimend-wild de bergbeek schalt
Langs hard graniet en ruwe puinen;

Waar in den voorjaarsavond, laat,
De nachtegaal zijn bruidslid slaat
In 't ruischende geblaert' verborgen,

Zie ik de pracht van Uw gelaat,
Die al dat schoon te boven gaat,
In 's levens lente-lichten morgen.

JAN J. ZELDENTHUIS